

KANSALLIS- KIRJASTO

Suomalainen sarjakuva kukoistaa

Miten digiaika vaikuttaa kirjastojen tulevaisuuteen?

Kansalliskirjaston kansainvälinen arviointi on valmistunut

PL 15 (Unioninkatu 36)
00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti: kk-tiedotus@cc.helsinki.fi
Telefax 191 22581
53. vuosikerta

Toimitus:

Päätoimittaja
Suvi Kingsley
(09) 191 22722
kk-lehti@helsinki.fi

Toimitusneuvosto:

Harri Ahonen
Dorrit Gustafsson, pj.
Suvi Kingsley
Anne Nikula
Sinimarja Ojonen
Heidi Partanen
Marja-Liisa Seppälä

Taitto:

Pentti Järvinen

Digitointi ja kuvankäsittely:

Kari Timonen

Osoitteenmuutokset:

Kristiina.a.nieminen@helsinki.fi
(09) 191 22720

Kansalliskirjasto-lehti verkossa:

www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/kklehti/html
www.lehtiluukku.fi

Artikkelit luettavissa myös
<http://www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/kklehti.html> sekä
Arto-tietokannasta (Elektra-sopi-
mus) <https://arto.linneanet.fi>

Eriksen Oy
Helsinki 2011

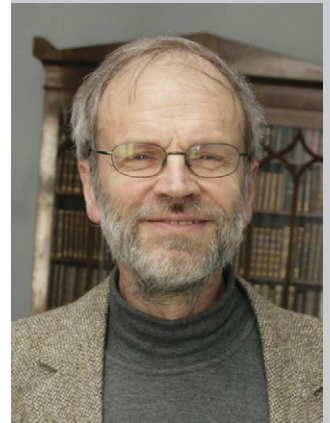
Sisällys 2/2011

- 1 **Pääkirjoitus: Suomalaisen sarjakuvan aika on nyt**
Nu blomstrar den finländska tecknade serien
Heikki Kaukoranta
- 3 **Ajankohtaista**
- 4 **Gurun kanssa luolissa**
Kalervo Pulkkinen
- 10 **Kohtaaminen ”Professori Itkaisen pojanpojan” kanssa**
Juhani Tolvanen
- 16 **Suomalaisen sarjakuvan salainen resepti**
Ville Hänninen
- 22 **Kannanottoja ja tunteiden kirjoa – suomalaiset naiset sarjakuvissaan**
Solja Järvenpää
- 26 **Mitä arvoa on sarjakuvaoriginaalilla?**
Jyrki Väinö
- 32 **Maailmalta: Merkitseekö digiaika kirjastojen kuolemaa?**
Haastattelu Dame Lynne Brindleyyn kanssa
- 36 **Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar**
Petra Hakala
- 38 **Polonica – rikas, mutta unohdettu kokoelma**
Jussi-Pekka Hakkarainen
- 46 **Minun Kansalliskirjastoni: Akatemiattutkija Sari Kivistö**
- 48 **Kansalliskirjasto on ansainnut arviointinsa**
Kai Ekholm
- 52 **Kirjastossa tapahtuu**
- 54 **Näyttelyjä ja tapahtumia**
- 56 **Digitoituja aarteita ja Topeliuksen käsikirjoituksia – vararehtorit tutustumassa Kansalliskirjastoon**

Kommentteja tai ehdotuksia?

Lähetä meille sähköpostia osoitteeseen
kk-lehti@helsinki.fi

Suomalaisen sarjakuvan aika on nyt

Vuosi 2011 on monella tapaa erityinen – ainakin meille, jotka väsymättä intoilemme raikkaan, ilmaisuvoimaisen ja kaikin puolin etevän taiteellisen ilmaisumuodon puolesta. Sarjakuvan, nimittäin.

Juhlintaan on aihetta. Suomen sarjakuvaseura ry tulee syksyllä toimineeksi ummelleen 40 vuotta. Kulttuurilehtiemme kukka ja kaunistus, Aku Ankka, täyttää 60 vuotta. Ja ensimmäisen suomalaisen sarjakuvakirjan ilmestymisestä tulee kuluneeksi täysi vuosisata. Tätä Kansalliskirjastokin muistaa Rymyä, raikua, ärräpäitä –näyttelyllään.

Historioiden alut ovat monesti valinnaisia ja suomalaisen sarjakuvakulttuurin suurta linjaa olisi voitu hahmottaa toisinkin. Eos-lastenlehdessä olimme voineet nostaa sen 1850–60-lukujen numeroista kuvakertomuksia, ilmeisesti turkulaisten kivipiirtäjien laatimia. Tai esitellä sveitsiläisen Rodolphe Töpfferin Herra Koipeliinia 1850-luvun lopun Lukemisia kansalle –kirjaisista. Tai kaivella 1800-luvun jälkipuolen pilalehtien kuvituksia.

Mutta parikymppisen Ilmari Vainion kuvakirja Professori Itikaisen tutkimusretki (1911) ottaa luonnostaan paikkansa suomalaisen sarjakuvan perustajana, vetreine maapallon ympäri – tai sen läpikin – kulkevine seikkailuihin ja kerrontateknisine uutuuksineen.

Mitä sen jälkeen on nähty? Ola Fogelbergin lavea tuotanto Janne Ankasineen ja Pekka Puupäineen, Hjalmar Löfvingin karikatyyrit ja sarjakuvat, Asmo Alhon Kieku ja Kaiku, Eeli Jaatisen ja Kari Suomalaisen seikkailusarjat. Kirjallisen kulttuurin ”vapaapainijan” Veli Giovannin kirjasarjat sekä Veli Giovannin ”tallin” vakiopiirtäjät, nuorimmaisena Erkki Salonen, hienoimpana häikäisevä Poika Vesanto. Tove Janssonin ura pilalehti Garmin kuvituksista ja ruotsinkielisen työväenlehden Muumi-sarjakuvasta maailmanluokan klassikoksi.

Ja 1970-luvulta alkaen suomalaisen sarjakuvan uusi nousu. Nykyiset tekijät ovat taitavia, kutsumustietoisia, jääräpäisiäkin. Heidän tarinansa kepeitä, vakavia, liikuttavia, tappavankin hauskoja. Taso on huima. Tänäpäin ranskalaisetkin hämmästelevät suomalaisten töitä, jotka ovat vapaita, kokeilevia.

Meillä on vuosisata hienoa historiaa takanamme ja edessämme luvassa loputon määrä loistavia vuosia. □

Heikki Kaukoranta on sarjakuvahistorioitsija ja suomentaja.

Nu blomstrar den finländska tecknade serien

Året 2011 är ett speciellt år på många sätt – åtminstone för oss som alltid är lika entusiastiska över tecknade serier, en fräsch, kraftfull och på alla sätt förträfflig konstnärlig uttrycksform.

Vi har anledning att fira. På hösten är det 40 år sedan föreningen Suomen sarjakuvaseura ry inledde sin verksamhet. De inhemska kulturtidningarnas glädje och stolthet, *Aku Ankka*, fyller 60 år. Det är också jämnt hundra år sedan det första finländska seriealbumet kom ut. Nationalbiblioteket uppmärksammar jubileet med utställningen *Rummel, rop, råheter*.

Det är ofta en tolkningsfråga när något kan anses ha fått sin början och den inhemska seriekulturens stora linjer kunde också ha tecknats på andra sätt. Vi kunde ha valt barntidningen *Eos* och lyft fram bildberättelserna från 1850- och 1860-talet, troligen gjorda av litografer i Åbo. Ett annat alternativ hade varit att presentera den schweiziske Rodolphe Töpffers *Herra Koipeliini* i häftena *Lukemisia kansalle* från slutet av 1850-talet. Eller gräva fram illustrationerna i skämttidningarna från 1800-talets senare hälft.

Men den tjugoårige Ilmari Vainios seriebildbok *Professori Itikaisen tutkimusretki* (1911) med sina livfulla äventyr runt jorden, ja till och med genom jordklotet, och de nya berättartekniska greppen intar en naturlig plats som den första finländska tecknade serien.

Vad har vi fått se efter det? Ola Fogelbergs breda produktion med bl.a. Janne Ankanen och Pekka Puupää, Hjalmar Löfvings karikatyrer och serier, Asmo Alhos Kieku ja Kaiku, Eeli Jaatinens och Kari Suomalainens äventyrsserier. Den litterära kulturens ”mångkampare” Veli Giovannis bokserier och hovtecknarna i hans tecknarstall: Erkki Salonen, yngst i gardet, och i täten, den lysande Poika Vesanto. Tove Janssons karriär med början i illustrationerna i skämttidningen *Garm* och hennes Mumin, först en serie i en svenskspråkig arbetartidning, senare en världsklassiker.

Och från och med 1970-talets början de finländska seriernas nya uppsving. Dagens serietecknare är skickliga, ihärdiga. De ser tecknandet som ett kall. Deras historier är lätt-samma, allvarliga, rörande, ibland dödligt roliga. Nivån är svindlande hög. Numera förundrar sig till och med fransmännen över finländarnas serier, som har ett fritt och experimentellt grepp.

Vi har ett århundrade av framgångsrik historia bakom oss och en oändlighet av lysande år framför oss. □

Heikki Kaukoranta är seriehistoriker och översättare.

Svensk översättning: Nina Nurmi

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm jatkaa FAIFE:n puheenjohtajana

The International Federation of Library Associations (IFLA) on nimennyt Kansalliskirjaston johtajan, ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmin FAIFE:n puheenjohtajaksi toiselle kaudelle 2011–2013.

Free Access to Information and Freedom of Expression -komitean (FAIFE) tavoite on parantaa tietoisuutta kirjastoalan sanavapauskysymyksistä. Komitea julkaisee kansainvälisiä raportteja ja selvityksiä sekä kannustaa kirjastomaailmaa sananvapauteen liittyviin keskusteluihin.

Ekholm on luennoinut sensuurista ja sananvapaudesta parikymmentä vuotta ja kirjoittanut aiheesta laajalti. □

Matkailuaiheisia kirja-aarteita verkkoon

Kansalliskirjasto on digitoinut 1600–1800-lukujen suomalaisia ja Suomesta kertovia matkailuaiheisia kirjoja osana eurooppalaisten tutkimus- ja kansalliskirjastojen yhteistä EuropeanaTravel-hanketta.

Toistasataa digitoitua teosta sisältää mm. vanhoja maantieteen oppikirjoja sekä ensimmäisiä Suomea esitteleviä matkakertomuksia kuvineen ja karttoineen. Erityisen paljon joukossa on Lappiin liittyvää aineistoa.

Kirjoihin voi tutustua sekä Kansalliskirjaston julkaisuarkisto Dorian että Europeana-portaalin kautta.

EuropeanaTravel on Euroopan komission ja EU:n jäsenmaiden rahoittama, vuonna

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm.

2009 käynnistetty hanke, jota koordinoi Viron kansalliskirjasto.

www.doria.fi □

www.europeana.eu

Memornet tuottaa tohtoreita 2012-2015 ja toivottavasti sen jälkeenkin

Yhteiskunnan muistifunktioiden tohtoriohjelma Memornet on monen vuoden uurastuksen jälkeen saanut Akatemian rahoituksen vuoksi 2012–2015. Ohjelma sai kuusi jatkokoulutuspaikkaa ja 74600 euroa toimintamäärärahaa. Mukana on kuusi oppiaineyksikköä viidestä yliopistosta ja keskeisiä muistiorganisaatioita: Kansalliskirjasto, Arkistolaitos, Museovirasto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Yhteiskuntaiteellinen tietoarkisto. Tohtoriohjelmaa johtaa prof. Pertti Vakkari. Ohjelman jatkokoulutuspaikat täytetään syksyllä 2011. □

Lisätietoja: <http://www.uta.fi/laitokset/infim/tutkimuskeskus/tutkimus/verkostot/memornet.html>

Kansalliskirjasto-lehti luettavissa myös verkossa osoitteessa www.lehtiluukku.fi

Gurun kanssa luolissa

Kansalliskirjaston sarjakuvanäyttelyn Rymyä, Raikua, Ärräpäitä kokoaminen oli harvinaista herkkua – varsinkin, kun oppaana toimi sarjakuvatutkimuksen merkkihahmo.

Rudolf Koivun kuvakirja tulkittiinkin nyt sarjakuvaksi. Rudolf Koivu: Seikkailu Meren syvyydessä – Sami ja Sarita seikkailevat (Valistus, 1945).

Alussa oli Kaukoranta–Kemppinen eli teos *Sarjakuvat* (Otava, 1972). Olin vielä koululainen, kun sain sen luettavakseni. Kirjoitin siitä myös arvostelun *Satakunnan Kansaan*. Sitä ennen olin ollut sarjakuvanharrastaja enemmän ulkomaisen sarjakuvan puolella. Kotimaiset sarjakuvakirjat alkoivat kiinnostaa opiskeluaikoinani, mentyäni mukaan Suomen sarjakuvaseura ry:n ja voimakkaammin vielä myöhemmin Sarjakuvantekijät ry:n toimintaan. Toimin kotimaisen sarjakuvan hyväksi mm. etsimällä silloisesta Helsingin Yliopiston kirjastosta kuvituskuvia Heikki Jokisen kanssa toimittamaani *Suomalaisen sarjakuvan ensyklopediaan* (Kemin sarjakuvakeskus, 1996).

Luoliin

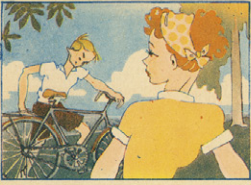
Olikin siis sarjakuvanharrastajan unelman toteutuminen, kun sain aloittaa sarjakuvan juhlavuoden tutkimukseni idolini Heikki Kaukorannan opastamana. Vähän yli puolen

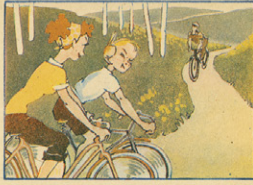
Asmo Alho: Kieku ja Kaiu N:o 4 (Otava, 1941).

vuoden aikana kaivoimme Kaukorannan kanssa sarjakuvan satavuotisnäyttelyyn sekä kuvituksen että vanhimmat näytteet aina 1970-luvulle asti Kansalliskirjaston kokoelmista.

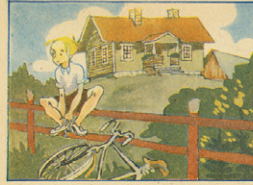
Lämpöisinä kevät- ja kesäpäivinä oli outoa ottaa lämmintä vaatetta mukaan, kun matkustimme luoliin eli Kansalliskirjaston kokoelmien maanalaisiin säilytystiloihin.

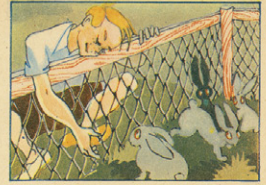
1. Mutsi lähetti mun Sirkan kanssa kanoja hakemaan lalosta.

2. Siellä tuli Sirkan heila vastaan ja tietää sen mitä se merkitsi.

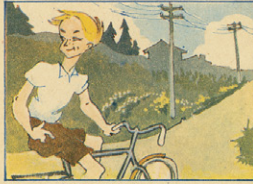
7. Yhren talon luona mä rupesin odottamaan Sirkkää, ja jätin fillarini tien vieraan.

8. Mä menin talon pihalle ja siellä oli kivoja kaneja.

3. Mä sain ajaa yksin arellä ja mä rupesin painelemaan lujaa.

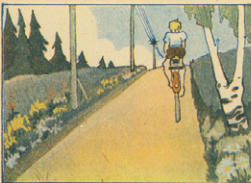
4. Tienhaarassa mä kattoin taakse, mutta ei niitä näkynyt.

9. Mä sain kyllä niiltä tietää, eec mä olin tullu väärää tietä ja väärään taloon.

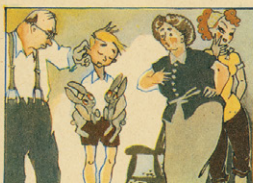
10. Mutta mä tykkäsin huusi niit kaneist ja ne anto mulle pari kanii ilmaseksi.

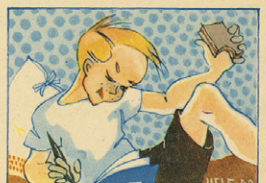
5. Mä ajattelin, että tottakai ne perässä tulee.

6. Siellä oli kivoja 'mäkiä ja mäannon hurista. Väillä soin mustikoita.

11. Mutta perhe ei tykänny niit kaneist eikä ymmärtäny mua yhtään.

12. Mä sain kotiaarestia, mutta Sirkka toi mulle herkkuja, kun se oli saanu olla yksin sen kaverin kanssa.

Hele Malisto: Eskon päiväkirjasta (Kalle Viksari 24, Otava 1948).

Arkkitehtinä ymmärsin mittasuhteet syvillä hissimatkoilla ja pitkissä, korttelien mittaisissa, useamman kerroksen kattavissa luolissa. Onneksi Kaukoranta osasi vanhastaan suunnistaa talossa. Hän oli kaivellut arkistoja jo 1960- ja 70-luvuilla suomalaisen sarjakuvan bibliografiaansa varten sekä etsiessään kuvitusta *Sarjakuvat*-opukseensa. Hauskaa olikin löytää hänen silloisia lyijykynämerkintöjään merkitekosten välistä. Aikakauslehdistä kaivoimme kuvia kilpaa Kansalliskirjaston digitoitityön etenemisen kanssa.

Rajankäyntiä ja yllätyksiä

Materiaalia kaivaessamme filosofioimme myös rajankäynnistä sarjakuvan ja kuvakirjan välillä. Niinhän siinä kävi, että Kaukorannan silmiin

sattui myös aiemmin kuvakirjaksi luettu teos, jonka nyt tulkitsimme sarjakuvaksi, nimittäin Rudolf Koivun kuvittama ja Valtteri Liinamaan kirjoittama *Seikkailu meren syvyydessä – Sami ja Sarita seikkailemassa* (Valistus, 1945). Kirjassa on varsin erikoinen formaatti: kullakin sivulla on kaksi hienoa väripiirrosta, joiden yhdestä kulmasta on lohkaistu tila otsikolle, ja alla on riimitelty selostusteksti.

Sain myös korjata yhden aiemman virheen. Kun vuonna 1996 kokosin kuvitusta *Suomalaisen sarjakuvan ensyklopediaan*, huomasin silloin aivan liian myöhään *Kalle Viksareista* (ensimmäinen säännöllisesti ilmestynyt suomalainen sarjakuvajulkaisu) hienon, unohdetun piirtäjän. Hele Malisto sai nyt tilaa näyttelyssä Otavan arkistolta lainatuille alkuperäistöilleen (*Eske, Marjatta ja Kalle Viksari*).

Yllätyksiäkin tuli. Pekka Puupään ensimmäisessä julkaistussa kuvakirjassa vuonna 1926 Pekan hattu ei olekaan musta eikä harmaa vaan oranssin punertava! Ami Hauhion hienon sarjakuvateoksen *Maan mies Marsissa* (Kanerva, 1947) kirjan ja aikakauslehtiversiön vertailu taas osoitti, miten runneltuina Hauhion hienot sivusommitelmat olivat kirjaan päätyneet.

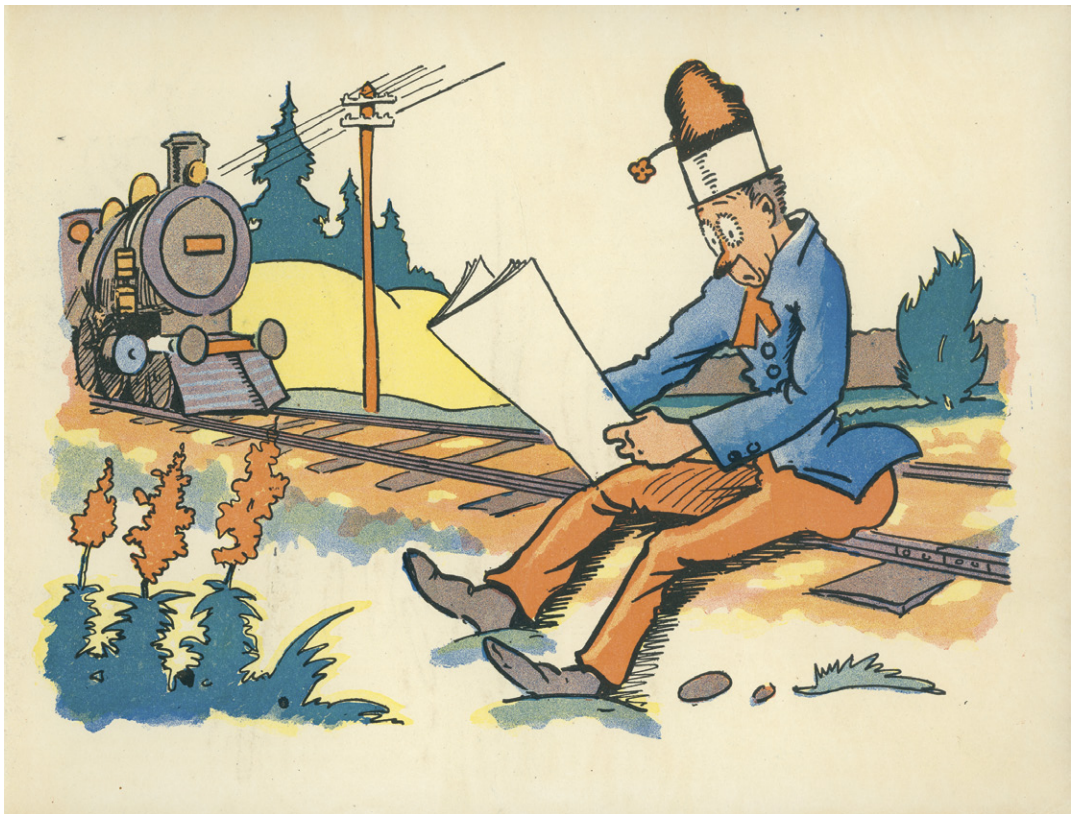
Huomasin myös lukiessani läpi Kansalliskirjaston sidotut kappaleet *Kalle Viksaria*, että sieltä puuttui numero 13, jonka kannen olin kuitenkin nähnyt Timo Kokkilan laatimassa näyttelyssä sarjakuvataiteilija Poika Vesannon tuotannosta. Kirjaan oli sidottu numerot 12

Pekka Puupään ensimmäisessä julkaistussa kuvakirjassa vuonna 1926 Pekan hattu ei olekaan musta eikä harmaa vaan oranssin punertava!

ja 14 ja jälkimmäisen kanteen oli kirjoitettu, että numero 13 ei ilmestynyt. Kun tutkimme myös Otavan arkistoa, sieltä löytyi kaksi numeroa 12, joissa oli eri kannet. Ilmeisesti nimiosivulle oli tullut painovirhe ja numero 13 olikin se toinen 12. Saimme sen lainaan näyttelyyn.

Puutteita

Kovinkaan paljon puutteita ei vanhimmistä sarjakuvakirjoista tullut esiin, jonkin verran sitten jo 1970-luvun omakustanteista. Myöhempiä puutteita löytyy varsinkin sarjakuva-

Pekan hattu onkin punertava! Pekka Puupää-kuvakirja, 1926, s. 14 "Pekka ja Kuluttajain Lehti".

Sylvia on tietämättään kääntänyt vipua, joka panee teräskorin ihmeellisen koneiston liikkeelle: korin avoin osa peittyi gaz-lasin suojaan

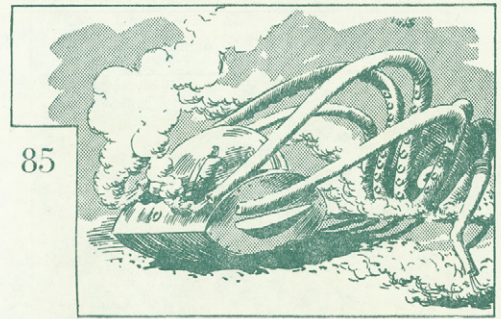
83

Tero ja Sylvia näkevät kauhean kraateripidon paristavan teräskorin hirvittävästä sylyilynsä . . .

Rakas Sina pelastit meidät kääntämällä tätä vipua . . .

84

85

Mutta Tero ei ole tolmeton . . .

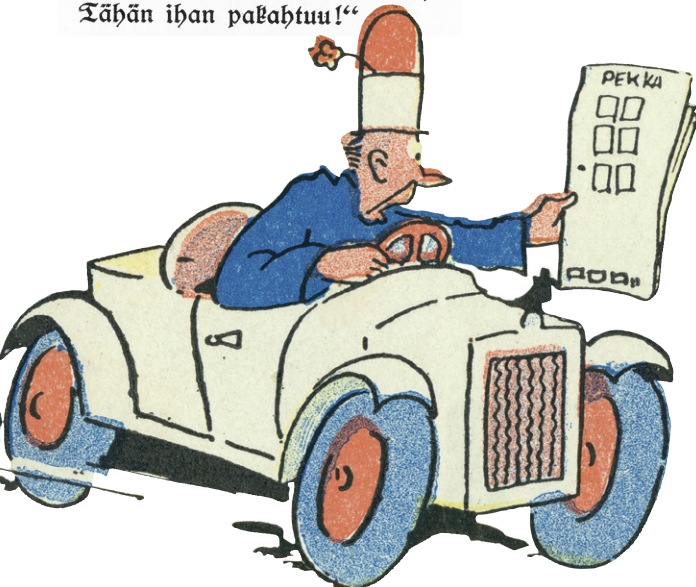

86

- 23 -

Ami Hauhio: Maan mies Marsissa (Kanerva, 1947) s.23.

Mutta mitäs tämä? Pekan muuttuu muoto, murtuu suu: „Pekka Puupää! Minä itse. Tähän ihan pakahtuu!“

8

lehtien kokoelmista niiltä osin, kun kustantajat alkoivat painattaa julkaisujaan ulkomailla eivätkä huomanneet toimittaa niitä Kansalliskirjastoon vapaakappalemääräysten mukaisesti. Suomessahan kirjapainot hoitavat tämän varsin tunnollisesti.

Parhaillaan jäljitän joitakin puutteita ulkomailla julkaistuista merkkitekijöistämme ns. ulko-Fennicaan liittyen. Näistä mainittakoon Tove ja Lars Jansson, joiden saksalaiset Muumi-sarjakuvakirjaversiot ovat ilmeisesti puutteellisesti jopa Juhani Tolvasen hiljattain ilmestyneessä *Muumisisarukset*-teoksessakin, sekä Touko Laaksonen eli Tom of Finland, jonka useat piraattiversiot tekevät tutkimuksista melko haasteellista.

”Mä-ke-län ta-vu-tet-tuja Pek-ka Puu-päi-tä”

Kaikkein pyhimmässä eli luolissa työskentely on harvinaista herkkua, normaalistihan tutki- ja pääsee vain lukusaleihin asti. Nyt siihen onneksi löytyi luottoa eläkkeeltä konsulttihuoneeseen taloon palanneen Kaukorannan valvonnassa. Muutenhan emme olisi suoriutuneet urakasta edes siinä noin puolessa vuodessa, mikä meille oli annettu aikaa.

Lukupisteekseni sain Kansalliskirjaston erikoislukusalin, jossa vietin kesän helteisimmät päivät, kun pidimme taukoa luolan tutkimuksista. On ollut hienoa istua lukusalissa kirjoittamassa muistiin teosten sisältöjä ja huomata, kuinka kunnioittavan kollegiaalisesti arvon professoritkin suhtautuvat meikäläiseen, kun

esimerkiksi luen ”Mä-ke-län ta-vu-tet-tuja Pek-ka Puu-päi-tä”! Onneksi itsetuntoni kestää sen kyllä muutenkin, mutta itseironisesti en aina ole ollut varma, huvittaako enemmän lukemani sarjakuva vai tilanne, jossa sitä luen.

Toivon, että näyttelyssä kävijöillä on yhtä hauskaa kuin minulla oli sen kokoamisessa. Ehkä sieltä löytyy eri ikäpolville nostalgisia tuttavuuksia omasta lapsuudesta tai nuoruudesta. □

Kalervo Pulkkinen on Suomen sarjakuvaseuran nimittämä sarjakuvaneuvos (1986). Tällä hetkellä hän kokoaa kotimaista sarjakuvakirjaa esittelevää luetteloa (1911–2010) osana suomalaisen sarjakuvan juhlavuosioprojektia.

Ota Fogelberg: Pekka Puupää – Kuvakirja Suomen lapsille (Kulutusosuuskuntien keskusliitto, 1926).

Kohtaaminen "Professori Itikaisen pojanpojan" kanssa

PROFESSORI ITIKAISEN

TUTKIMUSRETKI

KUVITELLUT
ILMARI VAINIO

PROFESSORI ITIKAINEN KAPTEENI PYÖRYLÄINEN JUKKA HYÖRYLÄINEN

WSOY

B. Mäkelä
1/1, hoke

Kun Rymyä, raikua, ärräpäitä -näyttelyä pystytettiin, näyttelytyöryhmä ei tiennyt oliko Ilmari Vainiolla, ensimmäisellä suomalaisella sarjakuvantekijällä, perillisiä vai ei. Aivan sattumalta tuli selville, että niitä on, muun muassa hänen poikansa Heimo Langinvainio. Millainen isä Ilmari Vainio oli? Ja mistä inspiraatio syntyi hänen luomaansa sarjakuvahahmoon Professori Itikaiseen, tuohon hyönteisiä metsästävään, kasveja keräävään luonnontieteilijään?

”**M**inulla on hirveän positiivinen ja älyttömän myönteinen kuva isästä,” sanoo heti alkajaisiksi lääketieteen ja kirurgian tohtori Heimo Langinvainio, Ilmari Vainion poika. ”Meillä sarjakuvat, sadut ja uuden luominen kuuluivat samaan systeemiin ja niitä arvostettiin. Minä luulen, että kaikki tämä nousee Ilmarin luomasta sarjakuvan maailmasta. Ilmarin sarjakuvat, tarinat ja visiot ovat konstruoineet meitä, hänen lapsiaan.”

Langinvainio kertoo, että hänen Ruotsissa nykyään asuva sisarensa Christine-Loiuse Langinvainio-Kullander on Pariisin taideakatemian käynyt, nytemmin kukka-asetelmiin erikoistunut taiteilija. Langinvainio-Kullanderin asetelmat tuovat museoiden taideteoksiin aivan uuden ulottuvuuden ja hänen töitään on ollut

Tohtori Edward August Wainio kasviretkellä Karjalassa 17.9.1927. Kuvan alle kasviretkeläiset ovat kirjoittaneet: ”Tohtori, tohtori, kelpaat esimerkiksi, kun me intos’ suuren näämme, mykkään ihailuun me jäämme, tiede meille kirkastuu.” (Heimo Langinvainion perhearkisto)

”Meillä sarjakuvat, sadut ja uuden luominen kuuluivat samaan systeemiin ja niitä arvostettiin.”

esillä Ruotsin merkittävimpien museoiden ohella myös Suomessa. Hyvän käsityksen Langinvainio-Kullanderin urauurtavasta taiteesta saa vaikkapa hänen kirjoistaan *Blommornas Slott* ja *Blommor och Konstn.*

”Isoisäni Edward August Wainio, entinen Lang (1853–1929), oli varmasti Professori Itikaisen esikuva. Hän oli intohimoinen kasvitieteilijä ja jäkälätutkija. Meillä on kotona vieläkin samanlainen kasviputkilo, jota Itikainen tutkimusretkillään käytti,” Langinvainio muistelee.

Edward Wainion Turun yliopistolle 1920-luvulla lahjoittamassaan jäkäläko-

koelmassa on yli 20 000 näytettä. Langinvainio kertoo, että häntä arvostetaan yhä kaikkialla maailmassa: ”Joitakin vuosia sitten Rio de Janeirossa pidettiin kansainvälinen jäkäläkongressi ja oli hurjaa

Ilmari Alice-siskonsa kanssa. (Heimo Langinvainion perhearkisto)

Ilmari Vainion maalaama muotokuva Professori Itkai-
sesta, isästään Edward Wainiosta, jonka edessä Heimo
Langinvainio. (Heimo Langinvainion perhearkisto)

Ilmari Vainio vuonna 1919. (Heimo Langinvainion
perhearkisto)

nähdä siellä esillä t-paitoja, joiden rinnassa oli
isoisan kuva!”

Edward Wainio meni naimisiin Pariisiin Sei-
nen prefektin tyttären Marie Louise Scolastiquen
Perottinin kanssa. Siitä juontuu myös Ilmari Vai-
nion koko nimi Charles Edouard Ilmari.

Ilmari Vainion setä oli Joel Napoleon Lang
(1847–1905), joka oli Suomen merilainsäädän-
nön perustaja, ja hänen tätinsä oli naimisissa aika-
kautensa merkittävimpiin kasvitieteilijöihin kuu-
luneen Johan Petter Norrlinin (1842–1917) kans-
sa. Materiaalia seikkailukertomuksiin oli nuorelle
Ilmarille kyllin tarjolla suvun piiristä.

”Langin suvussa on lisäksi ollut 11 nimis-
miestä ja kruununvoutia,” Heimo Langinvainio
naurahtaa. Hän jatkaa: ”Isälläni oli ainutlaatuisen
lämmän suhde isäänsä ja hän rakasti tätä todella
paljon. Ilmari alkoi kirjoittaa isänsä elämäkertaa
nimellä *Jäkäläkruunu*, mutta hän ei ehtinyt saa-

Ilmari Vainio toi englantilaisen partioliikkeen Suomeen. (Heimo Langinvainion perhearkisto)

da sitä valmiiksi. Meillä on kotona satoja sivuja tuota käsikirjoitusta.”

Ilmari Vainio kuoli 1955 ja lapsista Heimo oli silloin 11-vuotias, Christine-Louise yhdeksän ja isovelji Raimo 17. Heimo Langinvainio kertoo heillä olleen vahva perhehenki.

”Suvun hengellisyys ja katolinen usko tulivat isoäidin mukana Ranskasta. Katolisuus on säilynyt suvussamme – äitini kääntyi aikoinaan katoliseksi samoin kuin vaimonikin. Viisi lastamme näyttävät myös enemmän tai vähemmän ammentavan katolisuudesta.

Sarjakuvat olivat Ilmari Vainion nuoruuden rakkaus

Minusta tuntuu, että sen mukana on osaltaan tullut

myös tämä meidän maailmankansalaisuutemme ja avara sisäinen asennoitumisemme. Isäni osasi seitsemää kieltä,” Langinvainio selittää.

Kuka oli Ilmari Vainio?

Charles Edouard Ilmari Vainio (19.11.1892-1.12.1955). Loi ensimmäisen suomalaisen sarjakuvakirjan, *Professori Itikaisen tutkimusretki*, joka ilmestyi 21. marraskuuta 1911.

Kuvitti kirjoja, toimi taidemaalarina, suomalaisti partioliikettä, jossa hänet tunnetaan Ilmari ”Iso Hukka” Vainiona. Leipätyö tullihallituksen kamreerina. Teki 1920- ja 1930-luvulla satunäytelmät *Sydämen avain* (1928) ja *Onnen linna* (1938).

Lang-Wainio-Vainio-Langinvainio – nimen historiaa

Ilmari Vainion isä Edvard Wainio oli alun perin nimeltään Lang, mutta vahvana fenomaanina hän suomensi sukunimen Wainioksi. Ilmari Vainio otti käyttöön sukunimen Vainio ja hänen lapsensa puolestaan ottivat isoisänsä alkuperäisen sukunimen osittain käyttöön synnyttäen nimen Langinvainio. Heimo Langinvainion mukaan suvussa on myös käytössä nimi Langinkoski.

Ilmari Vainio piirsi sarjakuvia, mutta maalasi myös muotokuvia ja maisemia. (Heimo Langinvainion perhearkisto)

Sarjakuvat olivat Ilmari Vainion nuoruuden rakkaus, samoin kuin satujen kirjoittaminen ja kuvittaminen. Myöhemmin Vainio maalasi mm. muotokuvia ja maisemia. Hänen julkisissa kokoelmissa olevista muotokuvistaan on syytä mainita ainakin Jean Sibeliuksen muotokuva Sibelius Akatemiassa sekä C.G.E. Mannerheimin muotokuva Mannerheimin Lastensuojeluliitolla.

Ilmari Vainio toi alun perin englantilaisen partioliikkeen Suomeen joten ei ole ihme, että hänen kaikki kolme lastaan olivat myös partiossa. Hän kirjoitti ja kuvitti myös nykyisin keräilykohteena olevan *Partiopoikain käsikirjan*.

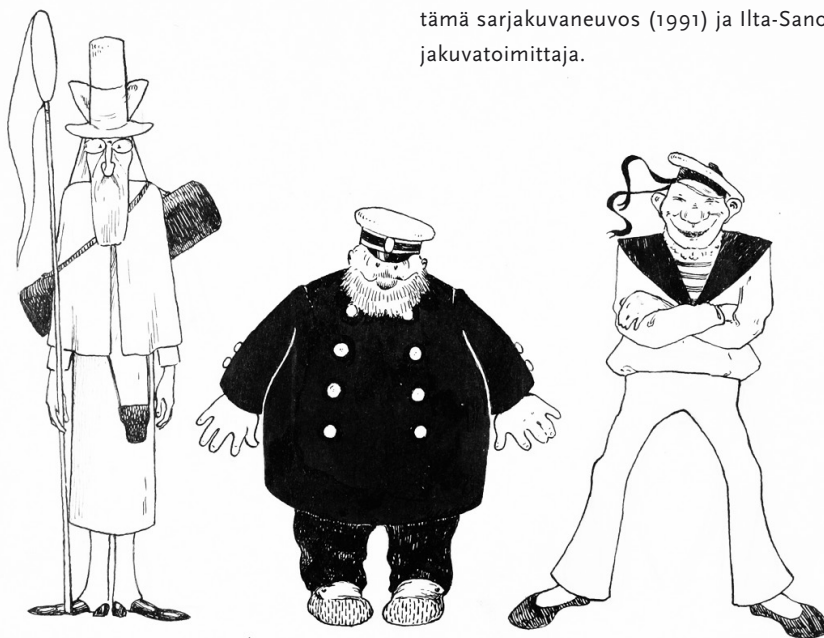
Heimo Langinvainio. (Heimo Langinvainion perhearkisto)

Heimo Langinvainio asui lapsuutensa Helsingissä Tehtaankadulla ja hän muistaa, kuinka Ilmari Vainio usein kotiin tullessaan soitti suullansa torviääntä. Jokin positiivinen yllätys oli taas tulossa!

”Se oli iloista ja hauskaa aikaa – minulla oli kyllä ekstrahieno varhaislapsuus!” muistelee ”Professori Itikaisen pojanpoika” Heimo Langinvainio ja pohtii, että kenties Ilmarin lapset toteuttavat itse kukin vaiheikkaassa elämässään tiedostamattaan isänsä satuja.

”Ilmari löysi elämässään perille ja toteutti sen, minkä katsoi arvokkaaksi.” □

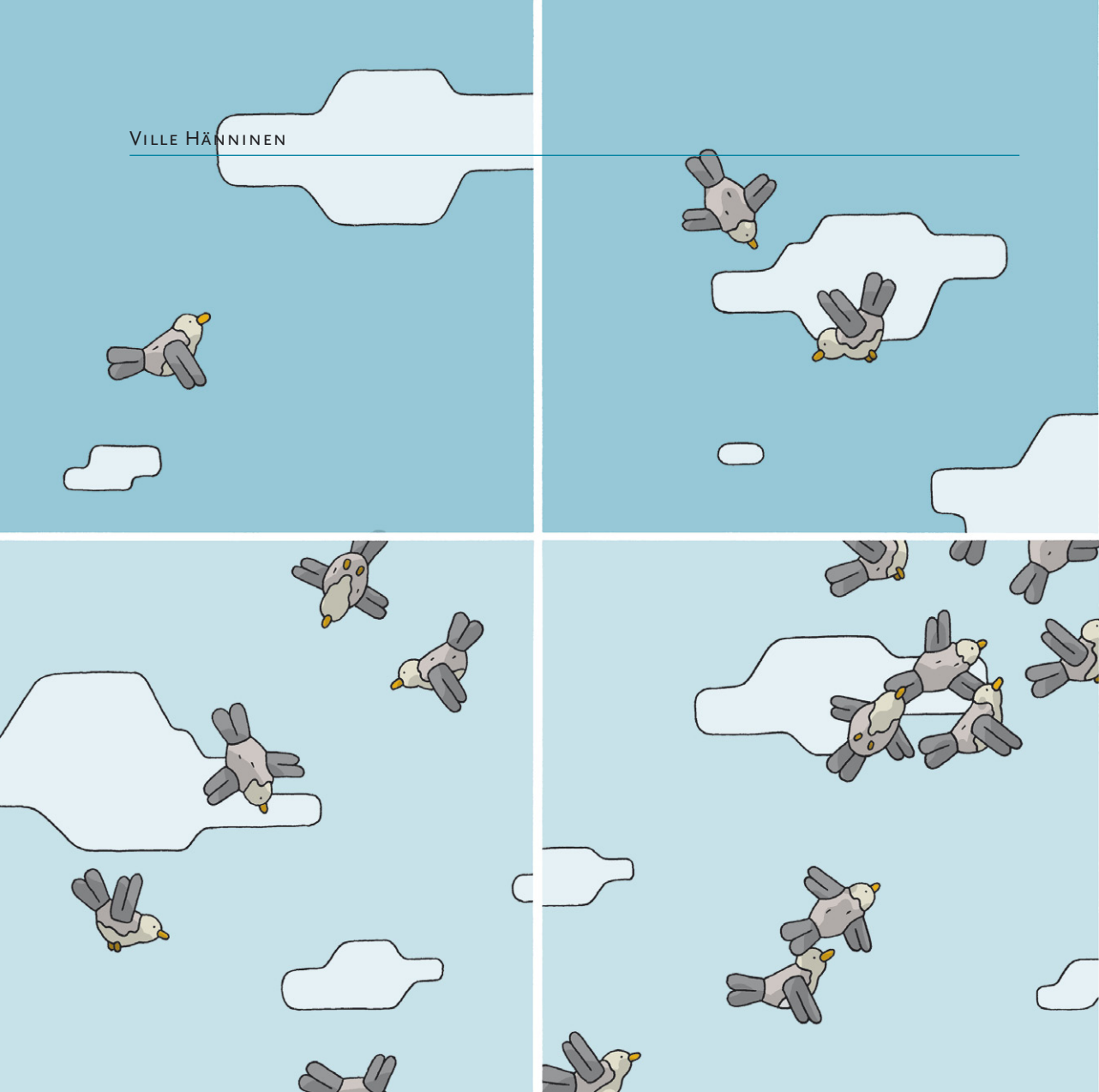
Juhani Tolvanen on Suomen sarjakuvaseuran nimitämä sarjakuvaneuvos (1991) ja Ilta-Sanomien sarjakuvatoimittaja.

PROFESSORI ITIKAINEN. KAPTEENI PYÖRYLÄINEN. JUKKA HYÖRYLÄINEN, MERIMIES.

Suomalaisen sarjakuvan ensimmäinen hahmo: Professori Itikainen. Ilmari Vainio, Professori Itikaisen Tutkimusretki (WSOY 1945).

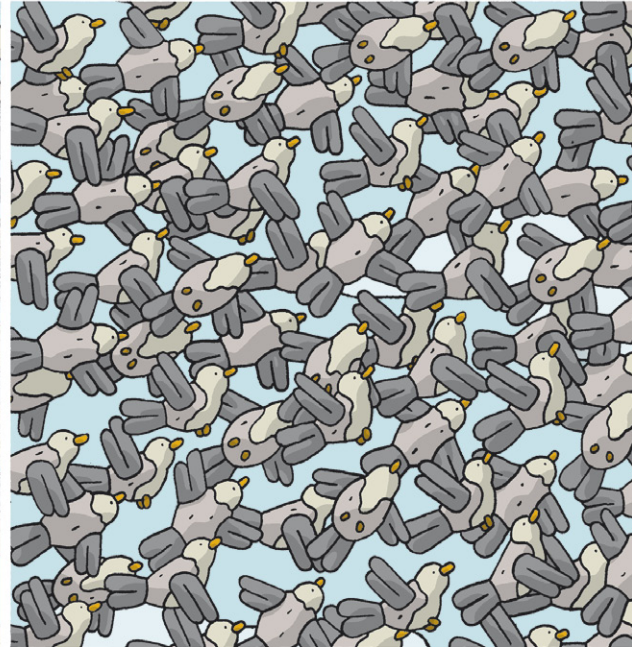
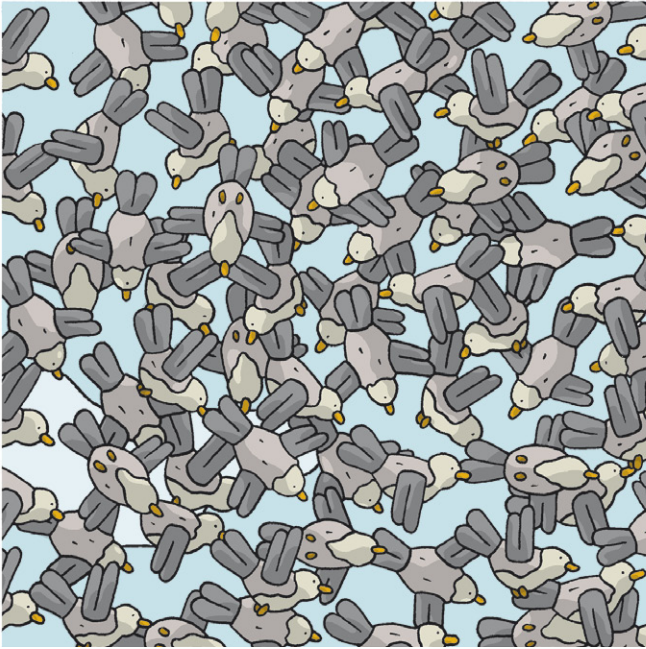
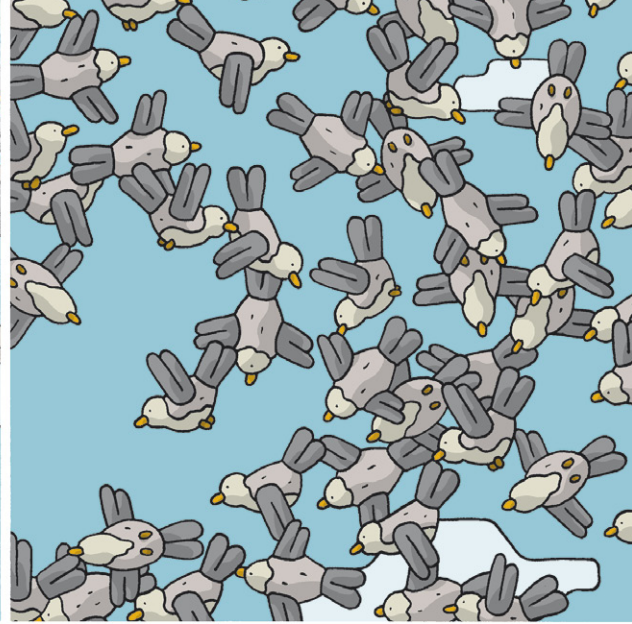
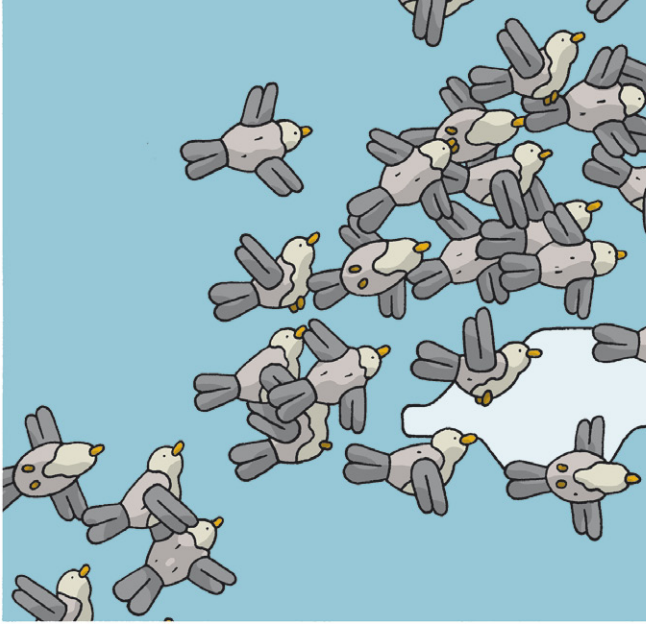
VILLE HÄNNINEN

Tommi Musturi: Samuelin matkassa.

Suomalaisen sarjakuuvan salainen resepti

Mikä suomalaisessa sarjakuussa on sellaista, että se kiinnostaa maan ulkopuolistakin lukijaa?

Monen suomalaisen sarjakuvan salaisuus löytyy kyvyssä kuvata maailmoja, joissa jokin on ”pielessä”. Nyrjähtyneisyys tuntuu olevan jopa useiden kaikkein suosituimpien sarjakuvien suosion takana.

Ensimmäinen päivittäin ilmestynyt suomalainen sanomalehtisarjakuva oli Akseli Halosen *Herra Pulliainen* (*Helsingin Sanomat*, 1927–33). Suurin osa päiväkohtaisuuksiin takertuneista tai muuten vain sovinnaisuudessaan tylsistä suoma-

laisista sarjakuvista unohtuu. Äksyn anarkistinen Pulliainen on toista maata. Halonen ei pyrkinyt kasvattamaan lapsia hyvään elämään kuten monet ajan opettavaiset kirjat ja sarjakuvat. Hän kuvasi maailmaa kaikessa groteskiudessaan.

Pulliainen on pieni, lihava ja harvahiuksinen hermokimppu, joka ei tule toimeen lähiympäristönsä kanssa. Ideoita paksukaisella on sitäkin enemmän. Hän kaataa kylmään meriveteen pannullisen kuumaa vettä, jotta siinä voisi uida.

Timo Aarnialan sarjakuvista löytyi päivänpoliittista kommentointia, slapstick-komiikkaa, runollista tajunnanvirtaa. Timo Aarniala, Yllätyskuvia (Like 1998).

Hän raastaa päätään, minkä johdosta sieltä pu-
toilee ruuveja. Hän ärsyyntyy harvahiuksisuu-
destaan ja ratkaisee ongelman piirtämällä itsel-
leen muutaman haivenen lisää.

Herra Pulliaista voi toki pitää ihan perin-
teisenä kreisihuumorina, pienellä kierteellä.
Suomalainen 1960–70-lukujen underground-
sarjakuva ei enää mitenkään mahdu tähän kate-
goriaan. Suomalainen sarjakuva alkoi 1960-lu-
vulla karistaa niskoiltaan lastenviihteen leimaa.
Kulttuurissa elettiin murroskautta kuten muu-
allakin. Rajat populaari- ja korkeakulttuurin
välillä murenivat. Siinä missä pop-taiteilijat toi-
vat käyttökuvallisia elementtejä taiteeseen, mo-
net sarjakuvapiirtäjät toivat kuvataiteelliset vai-
kutteet sarjakuviin.

Timo Aarnialan (1945–2010) sarjakuvista
löytyi kaikkea yhtä aikaa: päivänpoliittista kom-
mentointia, humoristis-
ta slapstick-komiikkaa,
runollista tajunnanvir-
taa. Toinen keskeinen
underground-taiteilija
oli Kalervo Palsa (1947–
87). Pohjoissuomalainen
kuvataiteilija piirsi suu-
rimman osan sarjakuvistaan pöytälaatikkoon,
mutta hänen kuolemansa jälkeen julkaistut,
pintatasolla nihilistiset ja omituiset tarinat ovat
vaikuttaneet voimakkaasti piirtäjiin. Suomalai-
sessa sarjakuvassa ei olekaan kavahdettu raadol-
lisia aiheita.

Pohjoinen suorasukaisuus näkyy kauttaal-
taan: ei vain taiteellisemmissä vaan myös kau-
pallisesti menestyneissä sarjakuvissa. Tämän
vuosituhannen suosituimmat suomalaiset sano-
malehtisarjakuvat ovat jo lähtökohdiltaan hii-
kan kajahtaneita. Juba Tuomolan *Viivi ja Wagner*
kuvaa naisen ja sian välistä ihmissuhdetta. Pert-
ti Jarlan *Fingerporin* hahmokaartiin lukeutuvat
muun muassa itsensäpaljastaja, kaksimielisyyksiä
suoltava kahvinkaataja – ja Adolf Hitler.

Piippu ei ole vain piippu

Vaikka Juba Tuomola ja Pertti Jarla menestyvät,
yleensä Suomessa ei oikein voi elää sarjakuvia
piirtämällä. Viiden miljoonan ihmisen maahan
ei ole missään vaiheessa syntynyt sarjakuvateol-
lisuutta.

Piirtäjällä ei ole harhakuvitelmiä tulevai-
suudesta. Hän tietää, että leipä tulee todennä-
köisesti muualta. Silloin sarjakuva voi olla työ-
tä, mutta se on myös intohimo. Taiteilija piirtää
sarjakuvia, koska hän todella haluaa tehdä niin.
Ja koska sillä ei kuitenkaan voi tienata rahaa, on
saman tien syytä unohtaa kaikenlaiset joutavat
kompromissitkin.

Silti tai juuri siksi suomalainen sarjakuva on
noussut 2000-luvulla uudenlaisen kiinnostuk-
sen kohteeksi niin Suomessa kuin ulkomailla-

kin. Taiteenlajiin tosissaan
suhtautuvia piirtäjiä on
enemmän kuin koskaan
ennen. Parhaissa sarjaku-
vissa on sekä kuvallista
että tarinallista voimaa.

Suomalaisen sarjaku-
van avainsanoja on vie-
raannutus. Jos sarjakuvahahmo virnuilee ulos-
päin, hän itkee sisäänpäin. Mikään ei ole niin
yksinkertaista kuin miltä näyttää.

Nykypiirtäjistä tänä vuonna Puupäähattu-
palkinnon saanut Tommi Musturi on mones-
sa mielessä tyypillinen suomalainen sarjakuva-
avantgardisti. Hän tekee vähäsanaisia tai täysin
sanattomia kertomuksia, jotka herättävät lukijan
sekä muotokielellään että häiritsevän kirikkailla
väreillään. Samanlaista pientä, kiusallista häirin-
tää harrastavat monet muutkin.

Marko Turusen värimaailma on kuin kau-
neimmasta painajaisesta. Matti Hagelberg haas-
taa lukijansa rikkomalla tarinankerronnan ja si-
vusomittelun totuttuja rakenteita. Jyrki Heik-
kisen selkä kumarassa liikkuvat, kuin maailman

**Suomalaisen sarjakuvan avainsanoja on
vieraannutus. Jos sarjakuvahahmo
virnuilee ulospäin, hän itkee sisäänpäin.
Mikään ei ole niin yksinkertaista kuin
miltä näyttää.**

Matti Hagelberg haastaa lukijansa rikkomalla tarinan-kerronnan ja sivusommittelun totuttuja rakenteita. Matti Hagelberg: Kekkonen (Otava 2004).

alas painamat henkilöhahmot, ovat nöyriä mutta periksiantamattomia: heitä ei kovempikaan tuuli liikauta mihinkään.

Arjen absurdateetit

Moni suomalainen nykysarjakuva saattaa tuntua hiukan epämiellyttävältä. Missä kohtaa tulee nauraa? Onko tämä nyt nihilismää, mustaa huumoria vai esittääkö taiteilija ankaria, moraalisia arvostelmia ihmisyyden luonteesta?

Usein on kyse kaikista edellä mainituista. Marko Turusen sarjakuvat esimerkiksi ovat pintatasolla kylmiä. Kielenkäyttö on lakonista, kuin sanomalehtien uutissähkeistä tai sairaalan raporteista. Kuvanveistäjäksi opiskellut mutta sarjakuvantekijäksi ryhtynyt Turunen yhdistää usein arkisimman arjen ja surrealismiin. *Tiskipäiväkirja* (2002) ja *Kuolema kulkee kintereillä* (2004) sisältävät omaelämäkerrallisia elementtejä, kun taas kolme vuotta sitten ilmestynyt *Lihat puntarissa* hyödyntää muun muassa Turusen isän painiurasta kertovia lehtileikkeitä.

Monet Turusen albumit kuvaavatkin maailmaa, joka on samanaikaisesti kiehtova ja pelottava. Ihminen näyttyytys varsin makaaberina olentona. Emme ehkä ole alitajuntamme vankeja, mutta se ohjaa käytöstämme.

Suomalainen sarjakuva ei kuitenkaan ole kauttaaltaan makaaberia. Monet luovat kyllä outoja tunnelmia tai erikoisia maailmoja, mutta tummien sävyjen sijaan tarinoita hallitsee arkinen unenomaisuus.

Jenni Rope esimerkiksi kuvaa arjen pieniä yksityiskohtia kuin Roope Anka tienamiensa seteleiden yksityiskohtia, lämmöllä ja herkkyydellä. Rope kohottaa tavallisen arjen – hius-ten kuivaamisen tai kylpyammeessa lojumisen – arvoon arvaamattomaan. Pienet asiat muuttuvat suuriksi ja ihmeellisiksi. Mitä enemmän selvittämätöntä mysteeriä pohtii, sitä oudommalta se tuntuu. Samanlainen tavanomaisen mystifointi ja mielikuvituksen voiman ylistys löytyy myös Terhi Ekebomin ja J. Tilsan sarjakuvista.

Ajassa kiinni – ja siitä irrallaan

Maamme valkokauluseliitti samastuu näkyvästi rahalta haisevaan osaan Yhdysvalloissa ja kulankieltoiseen Keski-Eurooppaan. Se tehtailee itselleen selvityksiä suomalaisuuden brändistä ja ”luovasta hulluudesta”.

Suomalaisten sarjakuvien lukeminen saattaisi antaa parempaa katetta puheille. Markkinatalousjargonin ja irvikissamaisten hymyhammasriivien takaa löytyy taiteilijoita, jotka nimenomaan edustavat luovaa hulluutta, mutta eivät allekirjoita pinnallista höpötystä.

Heidän töitään on myös lupa kutsua yhteiskuntakriittisiksi ja poliittisiksi. Jos nimittäin arjesta poikkeavan ”outouttamisen” toteuttaa tarpeeksi omintakeisesti, ajatuksia jää väkisinkin kytemään lukijan mielessä. Tarinoista jää usein jäljelle epämiellyttävä tunne, että asiat maailmassa eivät ole sitä, miltä ne näyttävät – ja se on tarkoituskin.

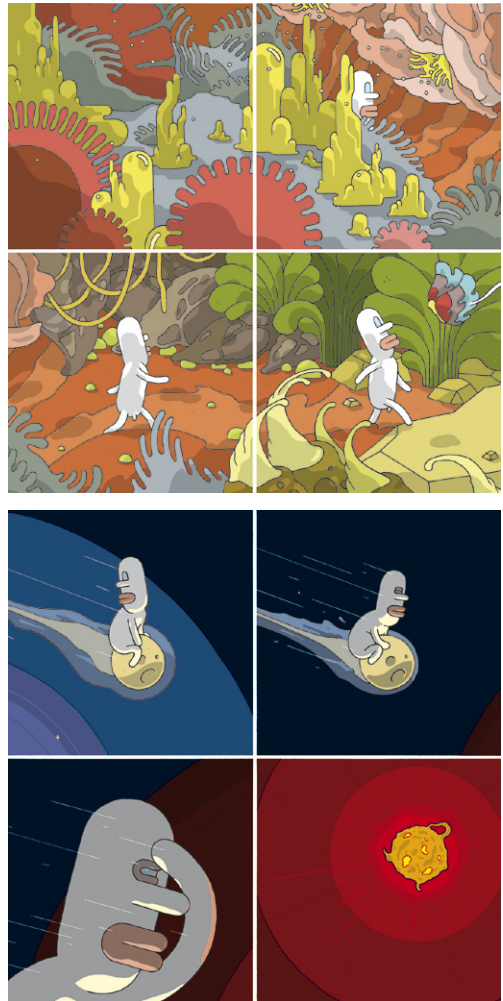
Puhuttelevinta on sellainen taide, joka elää tässä ajassa, mutta ei ole takertunut siihen. Hyvä esimerkki on Matti Hagelbergin vuonna 2010 ilmestynyt mestariteos *Silvia Regina*. Raskas raapakartonkiteknikka yhdistyy näennäisen kevyeen kerrontaan. Nopeasti käy kuitenkin ilmi, että populaari- ja korkeakulttuuriset viittaukset ovat vain kuorrutusta. tarinat sisältävät niin moraalista paatosta kuin sen parodiaakin: hyvin tyyppillistä suomalaiselle sarjakuvalle.

Silvia Reginan alussa on kuva, jossa ”uusliberalismin ihana Kristus” julistaa: ”Blessed are the greedy”. Alamaiset kumartavat häntä sanoen: ”We’re lovin’ it!” Pilven päällä hymyilee Ronald McDonald.

Voiko enää täsmällisemmin kuvata yritystälouden ylivaltaa länsimaisissa yhteiskunnissa tai todellisuuden – mitä hyvänsä se tarkoittaakaan – muuttumista merkeiksi todellisuudesta? Taide näyttää asioita, jotka kaikki tietävät, mutta joita he eivät tiedosta. Vailla tosikkomaisuutta tai tympeää julistavuutta.

Ennen kaikkea nimittäin suomalainen sarjakuva on hauskaa. Hiukan outoa, mutta pirullisen hauskaa. Huumori ei ehkä ole kaikkein ilmeisintä, mutta se on sitäkin pirullisempaa.

Ollaanpa rehellisiä. Suomi on ankea maa. Täällä on harmaata yhdeksän kuukautta vuodessa. Vuoden pimeimpänä ajankohtana aurinko ei ole

Tommi Musturi on monessa mielessä tyyppinen suomalainen sarjakuva-avantgardisti. Tommi Musturi: *Samuelin Matkassa* (Huuda Huuda 2009).

vielä noussut, kun menemme töihin. Kun on aika palata töistä kotiin, aurinko onkin jo laskenut.

Jos todellisuus näyttää tältä eikä tuonpuoleiseen uskomineenkaan auta arjessa eteenpäin, on turvaututtava – mielikuvitukseen. □

Ville Hänninen on sarjakuviin erikoistunut toimittaja ja tietokirjailija sekä Rymy, raikua ja ärräpäitä -näytelyn käsikirjoittaja. Hän on toimittanut suomalaista sarjakuvaa englanniksi esittelevän teoksen *Finnish Comics Annual 2011* (Huuda Huuda, 2011).

Kannanottoja ja tunteiden kirjoja – suomalaiset naiset sarjakuvissaan

Suomalaisen naissarjakuvan erityispiirteitä on vaikea luokitella, sillä Suomessa tehdään hyvin paljon sarjakuvaa ja eri tyylejä sekä tekniikoita kasvaa koko ajan lisää. Yleisin piirre suomalaisessa naissarjakuvassa on kuitenkin päiväkirjamaisuus. Sarjakuvien kautta suomalaiset tytöt ja naiset tuovat esille tuntojaan, huoliaan ja ilojaan.

tulin vihdoin meren rantaan. Siellä minä sitten sinkosin tuon onnettoman ämpärin kauas merelle...

Naisen arki ja tunteet

Verkkoblogeissa on totuttu seuraamaan tuntemattomien ihmisten päivän vaatepareja ja purkamaan syvempiäkin tunteja ajankohtaisilla päiväkirjamerkinnöillä. Näin blogit ovat innoittaneet ja tarjonneet välineen sarjakuvapiirtäjillekin.

Eri blogipalvelujen tarjoajien sivustot alkoivat täyttyä naissarjakuvapiirtäjien blogimerkinnöistä vuoden 2005 jälkeen. Mila Paloniemen Kiroileva siili –sarjakuva on

Pekka Puupään piirtäjä Toto Fogelberg-Kaila on yksi merkittävämmistä suomalaisista naissarjakuvapiirtäjistä. Toto Fogelberg-Kaila, 1943, Pekka Puupää – 101 sarjaa.

Naissarjakuvapiirtäjillä on ollut loistavat esikuvat, kuten muun muassa Tove Jansson. Tove Jansson, 1945, *Muumi ja Suuri Tuhotulva*.

ponnistanut internetistä, mutta supersuosittu Millan En vaan osaa! –sarjakuvablogimerkinnät raivasivat tilaa ja kasvattivat lukijakuntaa muillekin blogisarjakuville.

Sarjakuvablogien pitäjien tavoin Paloniemi tarjoaa blogissaan mahdollisuuden seurata sekä antaa luvan tirkistellä, mitä hänen normaaliin elämäänsä kuuluu. Paloniemi ei häpeile näyttää tunteitaan ja purkaa myös turhautumista sekä heikkoja hetkiään blogin kautta. Blogeissa palaute lukijoilta tulee saman tien ja lukijoilla on mahdollisuus käydä keskustelua sarjakuvien kirjoittamista aiheista.

Omaelämäkerrallisuus ei ole pelkästään blogien luoma ilmiö, se vain istuu hyvin blogien luomaan ympäristöön. Ehkä myös nykytrendi tosi-tv:stä ja tarinoiden kerronnan hek-

Muumit ja Pekka Puupää ovat henkisesti läsnä useissa suomalaisissa sarjakuvissa.

tisyys luo pohjaa sarjakuvablogien suosiolle. Ennen sarjakuvablogeja sarjakuvat eivät välttämättä olleet niin suoranaisesti omaelämäkerrallisia. Esimer-

kiksi Annukka Leppäsen sarjakuva Anopin unelma, Kati Närhen Hanki elämä sekä Katja Tukiaisen Tyttöjen leikit rakensivat tarinan naisten arjen ympärille. Näissä tarinoissa on todella paljon omaelämäkerrallista tuntua, mutta todenperäisyys voikin olla vain osa tarinaa.

Otetaan kantaa ja vaikutetaan

2000-luvun alussa ponnisti usea naispiirtäjä sarjakuvakentälle omakustanteiden ja antologioiden kautta. Vuosituhannen alun merkittävimpiä uusia naissarjakuvatekijöitä edustaa hyvin sarjakuvataiteilija Tiitu Takalo (Tuuli ja myrsky

Anni Nykäsen sarjakuvahahmo Mummo luo sarjakuviin samaa asetelmaa kuin Pekka Puupää -sarjakuvissa. Anarkistinen Mummo ilahduttaa sympaattisilla tempauksillaan. Kuva: Anni Nykänen.

2009, Kehä 2007). Takalon sarjakuvissa kuvataan elämää vähemmistöjen näkökulmasta ja otetaan vahvasti kantaa ennakkoluuloihin. Tari-noissaan hän kuvaa hyvin luonnollisesti aktivis-mi- ja vaihtoehtolämäntapoja. Vuosina 2001–2007 Takalo kustansi myös naissarjakuvaan keskittynyttä Irtoparta-sarjakuvalehteä. Irtoparta esitti sarjakuvan avulla häpeilemättä naisten eri näkökulmia yhteiskunnan luomista rooleista.

Feminismin tuulet nostivat päätään jo 90-luvulla ja toivat näkyvästi naissarjakuvapiirtäjien rintamaa esille. Vuonna 1992 perustettiin Naarassarjat, jota pääosin pyöritti päätoimittaja Johanna ”Roju” Rojola. Tämä naissarjakuvantologia sai kimmokkeensa sanfranciscolaisesta Wimmen’s Comix -lehdessä, jota julkaistiin vuodesta 1972 vuoteen 1992. Naarassarjojen kautta Rojola loi naissarjakuvapiirtäjille puitteet tuottaa sarjakuvaa. Naissarjakuvapiirtäjät saivat varmuuden siitä, että heidän arkirutiinitkinsa ovat kiinnostavia, sarjakuvalla voi ottaa kantaa ja että oma kädenjälki on kaunista.

Tammikuussa 2011 Päivälehdessä museossa järjestetyssä naissarjakuvaseminaarissa jokainen esiintyvä naissarjakuvapiirtäjä mainitsi Rojolan ainakin kerran. Sarjakuvapiirtäjät Tiina Pystynen (Lemmentanssit 2009, Leskikuningattaren muistelmat 1993), Kaisa Leka (Tour d’Europe 2010, I Am Not These Feet 2003) ja Miia Vistilä (Rakkaat siskot) puhuivat monien muiden naissarjakuvapiirtäjien suulla siitä, kuinka merkittävä 90-luvulla tapahtunut käänne oli sekä kuinka Johanna Rojolan sarjakuvan tekeminen ja osallistuminen on saanut isoja askeleita aikaan.

Samaiset naissarjakuvapiirtäjät ovat myös omalla tekemisellään aktivoineet useita uusia naissarjakuvantekijöitä. Esimerkiksi Tiina Pystynen oli mukana Naarassarjojen tekijätiimissä. Kaisa Leka ja Miia Vistilä ovat molemmat olleet tekemässä sen seuraajaa Nettinarttuja-sarjakuvavivustoa, jossa naissarjakuvapiirtäjät pääsivät julkaisemaan sarjakuviansa jo ennen blogien aikakautta.

Ei ihan vaatimattomat naissarjakuvan edelläkävijät

Suomalaiset naiset ovat toki tehneet sarjakuvaa jo ennen 90-luvun käännettäkin. Merkittävimmät suomalaiset sarjakuvat ovatkin naissarjakuvatekijöiden kynästä. Pekka Puupään luoja Ola Fogelbergin tytär Toto Fogelberg-Kaila jatkoi isänsä työtä ja piirsi Pekka Puupää -sarjakuvaa vuodesta 1952 vuoteen 1975 asti. Toto toimi sitä ennen Pekka Puupää -sarjakuvan tekstaajana, mutta jatkoi itsenäisesti piirrostyötä isänsä menestyttyä.

Kansainvälisesti tunnetuin suomalainen sarjakuvahahmo Muumi on myös suomalaisen naissarjakuvapiirtäjän tuotos. Tove Marika Janssonin luoman Muumipeikon tarinat tunnetaan ympäri maailmaa ja ovat valtavan suosittuja Japanissa asti.

Mari Ahokoivun sarjakuvissa on herkkää otetta, vaikka aihe olisikin rajusti kantaaottava. Ahokoivu osaa piirtämällä kuvailla kauniisti tunnetiloja. Kuva: Mari Ahokoivu.

Muumit ja Pekka Puupää ovat henkisesti läsnä useissa suomalaisissa sarjakuvissa. Arkipäivän sarjakuvista voi aistia Pekka Puupään ja Justiinan asetelmia. Tarinat mustikkamättäältä ovat muuttuneet sarjakuvaksi jo 1940-luvulla lähtien, eikä takapihaa kauempaa ole aikaisemminkaan tarvinnut ideoita hakea. Myös Tove Janssonin kaunis kynän jälki ja akvarellit ovat tuttuja lukuisille suomalaisille. Näitä visuaalisia herkkuja ja kauniita tarinoita on tarjoiltu suomalaisiin koteihin iltasatujen ja jopa astiastojen muodossa. Ei siis mikään ihme, että nykyiset naistaiteilijamme käyttävät kerrontamuotoaan sarjakuvaa.

Ympäri mennään yhteen tullaan

Inspiraatiota ja esikuvia tulvii suomalaisille sarjakuvapiirtäjille joka puolelta maailmaa, mutta parhaimmat esikuvat ja historialliset pohjat naissarjakuvapiirtäjillemme löytyvät kotimaasta.

Naissarjakuvapiirtäjämme sukuloivat sujuvasti kansainvälisillä sarjakuvafestivaaleilla ja

luovat kontakteja sekä parhaimmassa tapauksessa näyttävät hyvää esimerkkiä naissarjakuvasta sellaisille maille, joissa naissarjakuvaa ei niin hyvin tunneta.

Suomalainen mangapiirtäjäkään ei ole mikään kummastus. Aura Ijäs (Narulla, Animelehti ja Japanpop) on ensimmäisiä suomalaisia

Mangasta on tullutkin tuttu tekniikka seuraavan naissarjakuvasukupolven tekijöille.

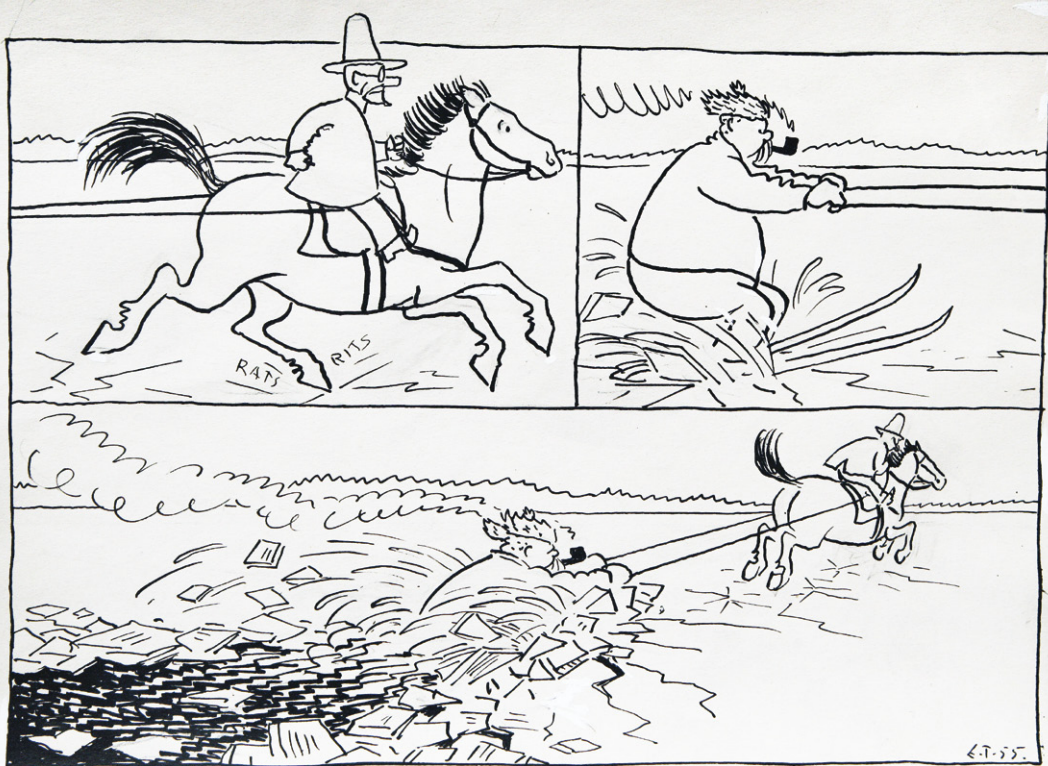
mangapiirtäjiä, joka löi itsensä läpi sarjakuvailukijoiden

tietoisuuteen. Mangasta on tullutkin tuttu tekniikka seuraavan naissarjakuvasukupolven tekijöille. Voi hyvinkin olla, että seuraava hittinaissarjakuvatekijä yhdistää mangaa ja vaikutteita suomalaisesta naissarjakuvasta. Ovathan supisuomalaiset Muumimmekin nykyään erittäin suosittua mangaa Japanissa! □

Solja Järvenpää on Uudenmaan taidetoimikunnan nimittämä Sarjakuvataiteen läänintaiteilija.

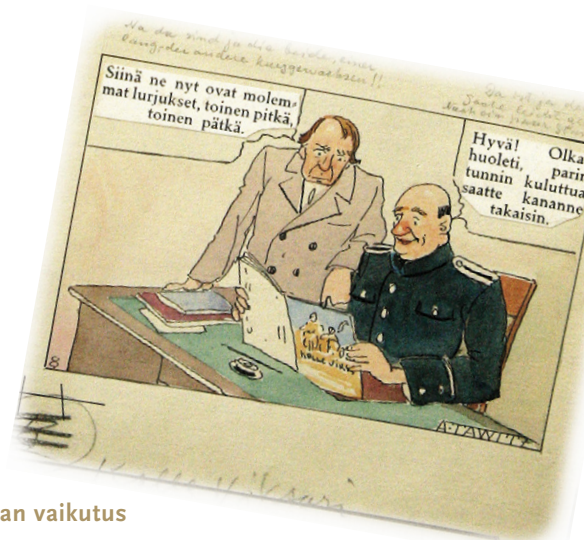
Mitä arvoa on sarjakuvaoriginaalilla?

Sarjakuvan alkuperäispiirros on samalla sekä valmiin julkaisun välivaihe että alkuperäinen käsin tehty taideteos, joka kykenee valottamaan teoksen syntyprosessin saloja. Mutta sarjakuvaoriginaalien arvo ja asema ovat yhä huomaamatta tänä päivänä.

JÄÄNMURTAJA RYMY-EETU (8)

Rymy-Eetu harrastaa suomalaismallista vesihiihtoa. Erkki Tanttus, Jäänmurtaja Rymy-Eetu, 1955.

Tekniikan vaikutus

Valokuvaukseen pohjautuva fotomekaaninen painotekniikka yleistyi 1890-luvulla ja teki ensimmäistä kertaa mahdolliseksi tehdä verraten vaivattomasti suuria määriä kopioita paperille piirretyistä kuvista. Tätä ennen ainoita tapoja kuvien kopioimiseen oli niiden työläs kaiveraminen puu- tai metallilevyille tai kappalemäärältään rajoitetumpi kivipaino eli litografia.

Varhaisen kuvaustekniikan rajoitukset vaikiinnuttivat piirrosalan työmenetelmät vuosikymmeniksi eteenpäin: varmin tapa saada kuva toistumaan toivotulla tavalla oli piirtää se selkeästi mustalla tussilla valkoiselle paperille. Mutta siinä missä kaiverrettavat kuvat oli toteutettava 1:1 koossa lopullisen käyttötarkoituksensa kanssa, fotomekaniikka teki mahdolliseksi kuvien skaalaamisen eli niiden piirtämisen painokokoa pienempinä tai suurempina.

Useimmat sarjakuvat, pilapiirroksot ja kuvitukset piirretään julkaisukokoaan suurempina. Pikkutarkkaa piirrosta on helpompi työstää vähän reilummassa koossa, ja vastaavasti taas piirroksen pienentäminen alkuperäisestä piirroskoosta saa sen usein näyttämään tarkemmalta ja huolitellummalta.

Sarjakuva on taidemuoto, joka yhdistää tekstiä ja kuvaa. Perinteisessä muodossaan nuo kuvat on tehty paperille piirtämällä tai maalaamalla. Mutta erotuksena kuvataiteesta, jossa taiteilija laittaa työnsä esille käsin tehtynä alkuperäisteoksena, sarjakuva on osa käyttötaidetta, jossa teokset tehdään monistettaviksi. Sarjakuvan lukija tarkastelee sen kuvia painettuina tai nykyään näyttöruudulta, ei alkuperäispiirroksina. Lopullinen teos, julkaistu sarjakuva, on ikään kuin kuva kuvasta.

Tämä asettaa sarjakuvien ja muidenkin käyttökuvien, kuten kirjankuvitusten ja pilakuvien, alkuperäispiirroksot, originaalit, hieinan ristiriitaiseen asemaan. Tavallaan ne ovat ”vain” lähtökohta valmiille tuotteelle, sen eräs työvaihe. Mutta samalla ne kuitenkin ovat myös taiteilijansa käsin tekemiä alkuperäisteoksia.

Vaikka tekijä itsekään ei välttämättä ole tarkoittanut sarjakuviaan katseltaviksi originaaleina – ja on jopa saattanut nojata painotyön piirroksiin tekemiin muutoksiin osana työprosessiaan, kuten alla esitetään – tutkijalle ja alan harrastajille niiden tarkastelu paljastaa kuitenkin monia mielenkiintoisia asioita, joita lopullisesta painotuotteesta ei näe.

Sarjakuva-, pilapiirros- tai kuvitusoriginaaleja ei talleta Suomessa mikään kansallinen muistiorganisaatio. Ei ole paikkaa, jonne tekijät, perikunnat ja kustantajat voisivat arkistojaan luovuttaa, tietäen, että ne siellä tulisivat olemaan turvassa ja tutkijoiden käytössä.

Sarjakuvapiirtäjän tehtävänä on päättää, millaisin kuvin sanottavansa meille esittää. Alexander Tawitz, Kalle Viksari, 1920-30 luku.

Ammattipiirtäjät oppivat usein kokemuksen myötä myös hyödyntämään pienentämisen vaikutusta kuvaan. Huoliteltu sarjakuva-piirros saattaakin originaalimuodossa näyttää karkeammalta ja vähemmän viimeistellyltä kuin olisi olettanut. Tekijä on oppinut näkemään mielessään, miten kuva tulee käyttäytymään painossa ja minkä verran pienentäminen voi muokata lopputulosta. Suurin merkitys on siis sillä, että piirros saadaan näyttämään halutun kaltaiselta julkaistuna, ei niinkään sillä, miltä piirros on näyttänyt lähtiessään tekijänsä työpöydältä.

Mitä originaali paljastaa?

Originaalin ensimmäinen selkeä hyöty on siinä, että se kertoo asiantuntevalle katsojalle piirtäjän käyttämistä työvälineistä ja -metodeista paljon enemmän kuin painettu kuva. Onko musteviivat piirretty kynällä vai siveltimellä? Onko maalauksessa käytetty vesiväriä, guasseeja vai akryylejä? Onko tehty paljon korjauksia? Onko näkyviä jälkiä luonnostelusta? Onko kuvassa tehty piirtoprosessin aikana suuria muutoksia?

Kansalliskirjaston näyttelyssä *Rymyä, raikua, ärräpäitä – vuosisata suomalaista sarjakuvaa* on esillä laaja valikoima vanhoja suomalaisia sarjakuvaoriginaaleja aina Ilmari Vainion sata vuotta sitten ilmestyneestä *Professori Itikaisesta* alkaen. Useimmat näyttelyssä nähtävistä töistä ovat esillä ensimmäistä kertaa. Niiden tarkasteleminen kertoo meille kaikkia edellä mainittuja asioita.

Esillä on mm. Alexander Tawitzin nelivärinen sarjakuvasivu *Kalle Viksari* -lehdestä 1920-luvulta. Siinä kaksi kulkumiestä yrittää varastaa maanviljelijältä kanan, tämän sitä huomaamatta.

Mitä tämän sarjakuvan painettu versio ei luonnollisestikaan voi paljastaa, on se, että Tawitzin piirrosvivun nurjalla puolella on keskeneräinen, hieman erilainen versio samasta tarinasta. Taiteilija oli luonnostellut sarjaa ensin lyijykynällä ja tehnyt jo melkein koko sivun valmiiksi, kun olikin sitten päättänyt jättää sen kesken, kääntänyt paperin ympäri ja aloittanut uudelleen alusta.

Näiden saman tarinan kahden erilaisen version vertailu vie meidät suoraan piirtäjän työn ytimeen: kuinka asiat voi kertoa monella tavalla ja kuinka sarjakuvapiirtäjän tehtävänä on päättää, millaisin kuvin sanottavansa meille esittää.

Tawitzin tapauksessa kuvat ovat melko samanlaisia paperin molemmin puolin, mutta niissä on kuitenkin tiettyjä eroja. Ratkaiseva ruutu, jossa kaverukset juttelevat maanviljelijän kanssa tätä harhauttaakseen, samalla kun vaivihkaa selkensä takana houkuttelevat kanaa laatimaansa ansaan, on eri versioissa nähty eri kuvakulmasta. Toisessa kana on ruudun etualalla, huomion keskipisteessä, toisessa se on aivan ruudun laidassa, niin että sitä ei ensin edes huomaa.

Kumpi on kerrottavalle tarinalle keskeisempää? Sen osoittaminen, että kohtauksen ytimessä onkin kanan kohtalo, eikä se, mistä herrat ovat puhumassa? Vaiko se, että maanviljelijän lailla myöskään lukija ei aluksi huomaa koko kanaa, että sen kohtalo ratkeaa jossain muiden tapahtumien taustalla?

On mielenkiintoista huomata, että tässä tapauksessa piirtäjä lopulta päätyi käyttämään nykykatsannossa heikommalta tuntuva jälkimmäistä vaihtoehtoa, oltuaan jo itse toimivamman ratkaisun äärellä.

Tekstiä pidettiin merkitykseltään niin paljon kuvia painavampana.

Tekstillä sarjakuvaa ”arvokkaammaksi”

Keskeneräisten luonnosten löytyminen julkaisujen piirrosten kääntöpuolelta ei ole mitenkään ainutlaatuinen tapaus. Monetkin piirtäjät ovat olleet työvälaineistään niin tarkkoja, että ovat hyödyntäneet kalliin piirustuspaperin molemmat puolet.

Kansalliskirjaston näyttelyssä on mukana Erkki Tantun *Rymy-Eetu*-sarjakuva, jonka kääntöpuolella on osa kuvituspiirroksen lyijykynäluonnoksesta. Tämä työ on ruksattu yli ja kaikkesta päätellen leikattu paloiksi, jonka jälkeä kääntöpuolia on käytetty sarjakuvien tekoon. Tällainen paperin uusiokäyttö oli Tantulle kertoman mukaan tavanomaista. Vastaavaa kierrätystä löytyy myös esim. hänen opettajaltaan Topi Vikstedtiltä.

Tantun esimerkki valottaa meille myös jotain muuta suomalaisen sarjakuvan julkaisuprosessista: vuosittain julkaistuissa *Rymy-Eetu*-sarjakuvavivahkosissa kuvien ohessa oli riimitetyt tekstit. Piirroksessa niitä ei näy, eikä niitä liioin ollut lehdissä, joissa sarjat alun perin julkaistiin. Alkuperäisessä asussaan *Rymy-Eetu* on sanaton sarjakuva, joka viestii asiansa lähes aina pelkkien kuvien kautta.

Näyttelyn sarjakuvassa esimerkiksi *Rymy-Eetu* harrastaa suomalaismallista vesihiihtoa, häntä vedetään jäällä hevosen perässä suksilla. *Eetu* on kuitenkin sen verran muhkea muodoltaan, että putoaa jäistä läpi. Viimeisessä ruudussa hän tyynen näköisenä, piippu edelleen suussa, auraa jäähän railoa. Marginaaliin on kirjoitettu lyijykynällä otsikko ”Jäänmurtaja *Rymy-Eetu*”.

Sarjakuvan asia tulee selväksi ilman sen enempää tekstiä. Mutta sellaiset sarjaan uusintajulkaisussa kuitenkin vielä lisättiin, samaan tapaan kuin tekstejä kuvien alla käyttivät vaikkapa Asmo Alho *Kieku ja Kaiku* -sarjakuvassaan

ja Olavi Vikainen eläinsarjakuvissaan. Tämä on eräs varhaisten suomalaisten sarjakuvien erityispiirre: meillä pitäydettiin sangen pitkään kuvakirjamaisessa käytännössä, jossa tekstit ovat kuvista erillään, eivätkä sijoitettuna niiden sisään. Nykykatsojan silmiin tämä antaa niistä hiukan jähmeän vaikutelman. Kuivakka asetelu tekee sarjakuvastivusta kankean, kuvallinen kerronta ei silloin pääse oikeuksiinsa, eikä sarjakuva pääse hyödyntämään ilmaisumuodon luontaista tehoa.

Ilmeisesti tällä aikanaan pyrittiin antamaan sarjakuvista edes jollain tavalla arvovaltainen vaikutelma, tekemään niistä ikään kuin hyväksyttävämpiä. Tekstiä pidettiin merkitykseltään niin paljon kuvia painavampana.

Parempaan talteen – ja asemaan

Koska sarjakuvilla ei aikanaan nähty paljoo arvoa missään muodossa ja originaalit ovat niillekin vain valmiin tuotteen työvaihe, on ymmärrettävää, ettei niiden alkuperäispiirroksista aikanaan paljoo huolehdittu. Useimmissa tapauksissa työt jäivät julkaisijalle, joka saattoi käytön jälkeen aivan yhtä hyvin heittää ne menemään kuin säilyttää ne jossain kaapin nurkassa. Tekijöille niitä ainakin tuntuu palautuneen vain harvoin, ellei tämä sitten Martta Wendelinin tai Kari Suomalaisen tavoin itse ymmärtänyt niitä varta vasten käydä hakemassa. Paljon kuva-alan historiaa on tämän takia jo menetetty.

Nyt näiden vanhojen piirrosten arvo tunnetaan itsestään selvältä. Aikakautena, jolloin käyttögraafiikka syntyy tietokoneen näyttöruudulla, esittäytyy käsin piirretty ja tekstattu kirjan kansikuva paitsi historiallisena dokumenttina menneestä aikakaudesta, myöskin huikeana teknisenä taidonnäytteenä kadonneesta käsityötaidosta. Nykyajan graafikko voi vain hämmästellä, kuinka huolellista harjoittelua vaati opetella

maalaamaan kalligrafisesti säntillisiä kirjaimia siveltimellä.

Herääminen näiden töiden todelliseen arvoon ei kuitenkaan vielä ole tapahtunut niin laaja-alaisesti, että se olisi johtanut niiden aseman parantumiseen. Sarjakuva-, pilapiirros- tai kuvitusoriginaaleja ei talleta Suomessa mikään kansallinen muistiorganisaatio. Ei ole paikkaa, jonne tekijät, perikunnat ja kustantajat voisivat arkistojaan luovuttaa, tietäen, että ne siellä tulisivat olemaan turvassa ja tutkijoiden käytössä.

Kansalliskirjaston näyttelyssä on alkupe-
räistöitä Otavan kuva-arkistosta, joka on tällais-
ta säilytystyötä omalta osaltaan tehnyt. Mutta
muun materiaalin suhteen saa todellisemman
käsityksen vallitsevan tilanteen sattumanvarai-
suudesta: näyttelymateriaali on kerätty kokoon
töistä, joita on sattunut löytymään sekalais-
ta jäämistöhuutokaupoista, antikvariaateista ja

kirpputoreilta. Olisi suotavaa, että jatkossa näin
ainutlaatuisen aineiston säilyminen ei olisi ai-
van pelkästään sattuman oikkujen ja alan har-
rastajien aktiivisuuden varassa.

Vanhat sarjakuvat ja kuvituspiirrokset ovat
osa kansan kuvallista kulttuuriperintöä. Ne
ovat monelle aikalaiselle
rakkaampia ja paremmin
tunnettuja kuin kenties sa-
man aikakauden museois-
sa säilytettävät maalaukset
tai veistokset. Suomalaiset
käyttökuvat olisi syytä saada talteen myös tule-
vien polvien katseltaviksi. □

**Vanhat sarjakuvat ja kuvituspiirrokset
ovat osa kansan kuvallista kulttuuri-
perintöä.**

Jyrki Vainio on sarjakuvantekijä ja kuvittaja, joka
toimii Kuvittajat ry:n puheenjohtajana, Sarjakuvan-
tekijät ry:n hallituksen jäsenenä ja Kuvittaja-lehden
päätoimittajana. Hänet tunnetaan myös piirrosori-
ginaalien keräilijänä.

LEHTILUUKKU.FI

Lehdet digitaalisina näköisversioina www.lehtiluukku.fi

Kansalliskirjasto-lehti luettavissa ilmaiseksi Lehtiluukussa.

Merkitseekö digiaika kirjastojen kuolemaa?

Rahoituksen väheneminen, sähkökirjat, tarve saada tietoa viipymättä... Kirjastoala ei ole koskaan kokenut näin mittavia muutoksia. Onko kirjastoja olemassa vielä kymmenen vuoden kuluttua? Aivan varmasti, sanoo Dame Lynne Brindley, Britannian kansalliskirjaston johtaja. Mutta hän varoittaa myös, että selvitäkseen on kirjastojen säilytettävä ajankohtaisuutensa muuttuvassa maailmassa.

Kun tutkijatkin käyttävät nykyisin Googlea, mikä on kirjastojen rooli 2000-luvulla?

Verkkotietolähteiden moninkertaistuminen on tehnyt kirjastoista pikemminkin entistä tärkeämpiä. Vaikka Google on tehokas hakukone, joka löytää paljon digitaalista sisältöä, en usko, että mikään

KUVA: THE BRITISH LIBRARY

Britannian kansalliskirjaston johtaja Dame Lynne Brindley,

voi korvata kirjastojen tarkkuutta ja laadunarviointia sekä tietoon ja tietoverkoissa liikkumiseen liittyvää asiantuntemusta. Kuvaavaa on, että lähes puoli miljoonaa ihmistä käyttää lukusalejamme vuosittain.

Painetun kulttuuriperinnön digitointi on toinen alue, jolla kirjastot ovat mullistaneet kokoelmiensa käyttömahdollisuudet, mikä on puolestaan mahdollistanut etätutkimuksen, automatisoidut haut ja monet muut sovellukset, joita ei ollut olemassa analogisessa ympäristössä.

Ihmiset ovat alkaneet tympääntyä Googleen, koska sen varsinainen sisältö hukkuu usein epäilyttävään aineistoon ja mainoksiin. Monet väittävät, että seuraavan sukupolven hakusovellukset tulevat olemaan vähemmän algoritmisia ja sosiaalisempia, ja viittaavat Facebookin menestykseen ja sen väitettyyn yli 600 miljoonaan aktiiviseen käyttäjään. Eräissä tuoreissa artikkelissa (Humans vs. automated search: Why people power is cool again, CNN) väitetään, että ”kuraointi on tiedonhaun tulevaisuus”. Tulevaisuudessa saatetaan ottaa käyttöön yhdistelmäratkaisu: tarkennetut algoritmit yhdistetään ihmistyöntekijöihin, jotka voivat muuttaa verkkotunnusten relevanssia manuaalisesti sen perusteella, kuinka laadukkaita he pitävät sivustoja.

Mitkä ovat kirjastojen kolme suurinta haastetta digitaalisella aikakaudella?

Ensimmäinen ja ehkäpä ilmeisin haaste on teknisen ympäristön nopea muutos. Kun pidetään mielessä, että kymmenen vuotta sitten ei iPhonea, Facebookia, YouTubea ja Twitteria ollut olemassa-

kaan, on turvallisinta sanoa, että ainoa asia, jonka tiedämme tulevaisuudesta, on että se on hyvin erilainen kuin nykyhetki. Siksi digitaalisen strategian pitäisi olla jokaisen kirjastostrategian keskiössä. Infrastruktuurin lisäksi on tärkeä keskittyä siihen, miten digitaalisuus voi kehittää organisaation suorituskykyä myönteisesti. Tähän liittyy läheisesti toinen suuri haaste: Käyttäjien muuttuvat odotukset ja vaatimukset. Jos kirjastot eivät säilytä ajankohtaisuuttaan nykyisten ja tulevien käyttäjien silmissä, ne ovat vaarassa jäädä kehityksen jalkoihin, varsinkin verkkoympäristössä. Kirjastojen verkkotarjonta on yhä monipuolisempaa ja edistyneempää, mutta niiden on myös hyödynnettävä sosiaalisen media koko voima, jotta ne saavat yhteyden yleisöihinsä.¹

Tiukka taloustilanne – ei vain Isossa-Britanniassa vaan maailmanlaajuisesti – on selvästi suuri haaste kirjastotoiminnan jokaisella osa-alueella. Julkaisimme viime syyskuussa kymmenen vuoden vision, jossa todettiin, että tieto-organisaatioille on entistä tärkeämpää uudistua ja löytää itselleen uusi paikka, jotta ne voivat tehostaa palvelutarjontaansa ja osoittaa taloudellisesti mitattavissa olevan arvonsa.

Miten kirjastot voivat hyödyntää uutta tekniikkaa?

Uudet tekniset ratkaisut auttavat meitä olemaan yhteydessä käyttäjiimme uusilla ja jännittäväillä tavoilla, viemään Britannian kansalliskirjaston lähelle käyttäjiä ja sopeuttamaan tarjontamme ihmisten käyttömiin arkisiin laitteisiin ja teknisiin sovelluksiin.

Esittelimme hiljattain British Library Treasures -sovellusohjelman, joka on osoittautumassa

huippusuosituksi. Pystymme paitsi tavoittamaan uusia yleisöjä myös parantamaan niin näkyvyyttämme maailmanlaajuisesti kuin liikevaihtoaammekin.

Yli 140 000 ihmistä seuraa meitä Twitterissä, ja olemme vahvasti läsnä myös Facebookissa. Verkkonäytetyt auttavat meitä laajentamaan tutkimusresurssijamme. Eri puolilla maailmaa asuvat ihmiset ovat osallis-

tuneet esimerkiksi Evolving English -näyttelymme lukemalla ja tallentamalla suosittuun *Mr Tickle* -lastenkirjan tekstin ääniarkistoomme.

Tarjoamme joitakin näistä edistyneistä palveluistamme yhteis-

työssä kaupallisten ja ei-kaupallisten kumppaneiden kanssa. Esimerkiksi Microsoftin, HP:n ja BBC:n kanssa tekemämme yhteistyö on auttanut meitä laajentamaan toimintaamme ja moninkertaistamaan sen vaikutuksen ja ulottuvuuden. Olemme myös tutustuneet uusiin ajatelu- ja työtapoihin, mikä on antanut uusia ideoita ongelmien ratkaisemiseen ja palveluiden kehittämiseen.

Voidaanko kustantajien ja kirjastojen tavoitteita saada tasapainoon digiaikakaudella?

Britannian kansalliskirjasto julkaisee itsekkin aineistoa, joten olemme hyvin tietoisia kustantajien kohtaamista haasteista muuttuvassa ja monilta osin hankalassa nykytilanteessa.

Laatiessamme 2020 Vision -asiakirjaamme totesimme, että tieteellisen julkaisemisen liiketoimintamallit muuttunevat rajusti seuraavan vuosikymmenen aikana. Koska olemme vapaakappalekirjasto, valtaosa uudesta aineistostamme tulee kaupallisilta kustantajilta, joiden toivomme kehittävän kestäviä liiketoimintamalleja digiaikakautta varten.

Kirjastomme tekee yhteistyötä brightsolid-nimisen yrityksen kanssa, ja tarkoituksenamme on digitoida 40 miljoonaa sivua historiallisia sanomalehtiä seuraavan kymmenen vuoden aikana. Suurin osa digitoitavasta aineistosta ei ole enää tekijänoikeuden alaista, mutta kun haluamme digitoida tekijänoikeuden suojaamaa aineistoa, kumppanimme ottaa yhteyttä oikeudenhaltijaan hankkiakseen luvan aineiston verkkokäyttöön saattamiselle.

Järjestely tuottaa kustantajille niiden kaipaamaa lisäliikevaihtoa, sillä niille maksetaan tekijänoikeuskorvauksia brightsolid-verkkosivuston kautta tapahtuneiden sivulatausten perusteella. Lukusaliemme käyttäjät puolestaan hyötyvät rajoittamattomasta oikeudesta käyttää digitoitua aineistoa, jossa on kattavat hakumahdollisuudet.

Tällaisessa yhdistetyssä liiketoimintamallissa voidaan hyödyntää sekä ilmaista että maksullista käyttöoikeutta, mikä on mielestäni kestävä ratkaisu kaikille osapuolille.

Uskon, että paras ratkaisu on työskennellä yhdessä kustantajien kanssa samalla, kun pyritään tarjoamaan parasta mahdollista palvelua käyttäjille.

Hallituksenne on tehnyt merkittäviä leikkauksia Ison-Britannian kirjastosektorilla. Onko tämä koko alan lopun alku?

Yleisten kirjastojen rahoitusleikkausten aiheuttama voimakas yleisöreaktio kertoo selkeästi, että ihmiset arvostavat kirjastojaan ja että kirjastoalan tulevaisuus on turvattu myös pitkällä tähtäimellä. Viime vuosina tietynlainen luottamuspulla yleiseen kirjastojärjestelmään on ollut nähtävissä. Kuitenkin vuoden 2009 alustavat tilastot osoittavat, että lainattujen kirjojen määrä on kasvanut ensimmäistä kertaa 20 vuoteen. Tämä voimistaa entisestään korkeatasoisten kirjapalveluiden tarvetta.

Tästä huolimatta kirjastot tarvitsevat vahvoja johtajia, jotka osaavat löytää luovia ratkaisuja haasteisiin. Koko kirjastoverkko kaipaa myös innovaatioita – ”rivikirjastoilla” on paljon opittavaa maan kirkkirjastoilta.

Kulttuurikentän nopean muutoksen vuoksi kirjastojen on tarjottava pitempiä ja joustavampia aukioloaikoja sekä laajempaa palveluvalikoimaa. Kirjastoverkoston tarjoamat sähköiset kirjat ja lainauspalvelut sekä paikallisesti ja alueellisesti kiinnostavien kokoelmakohteiden digitointi voisivat tukea digitaalisen lukutaidon lisääntymistä koko maassa, myös syrjäisillä ja köyhillä alueilla.

Onko painetulle sanalle luvassa uusi nousukausi?

Sähköisten lukulaitteiden kuten Kindlen ja iPadin suosio sekä kokemuksemme uudesta digitaalisesta sukupolvesta osoittaa, että digitaalinen media on tullut jäädäkseen. Kirjan elämä konkreettisenä esineenä jatkuu kuitenkin vielä pitkään – vaikkakin ehkä ”luksustuotteena”, kun sähköiset kirjat tekevät lukemisesta yhä kätevämpää. Painetun sanomalehden tulevaisuus on tätä hiukan epävarmempi.

Eräs digitaalisen tekniikan mielenkiintoisista piirteistä on, että se tuo lukuisia eri formaatteja saataville. Kirjastomme digitoi 65 000 painosta poistunutta 1800-luvun kirjaa yhteistyössä Microsoftin kanssa, ja asiakkaat voivat nyt tilata näitä teoksia yksittäisinä painoversioina Amazonin kautta. Tulevina kuukausina pyrimme tarjoamaan teoksia maksutta ladattaviksi Kindlellä. Suosivatpa ihmiset sitten paperi- tai sähkökirjoja, eri vaihtoehtojen määrä lisääntynee entisestään.

Onko maailman kansalliskirjastojen mahdollista tai edes tarpeellista tallentaa tuleville sukupolville uutta digitaalista aineistoa, kuten Twitter- ja blogikirjoituksia?

Tieteelliset julkaisut ovat jo kovaa vauhtia siirtyneissä digitaali-aikaan. Arvioimme, että 40 % Ison-Britannian tutkimusmonografioista on saatavilla vain sähköisessä muodossa vuoteen 2020 mennessä, ja 50 % niistä tuotetaan sekä painetussa että digitaalisessa muodossa. Vain 10 % uusista julkaisuista on tuolloin saatavilla ainoastaan painettuna. Tästä syystä olemme kuluneen vuosikymmenen aikana voimakkaasti kehittäneet kykyämme varastoida, säilyttää ja tarjota digitaalista sisältöä.

Samanaikaisesti verkossa on nähty kulttuurisen ja henkisen tuotannon räjähdysmäinen kasvu. Jo pelkästään Ison-Britannian alueella on arviolta seitsemän miljoonaa sivustoa. Ison-Britannian verkkoarkisto, The UK Web Archive, on valikoiden

KUVA: THE BRITISH LIBRARY

Kreikkalainen käsikirjoitus, Theodore Psalter, 1066. British Libraryn kokoelmat.

arkistoinut lähes 9 000 sivustoa niiden omistajien luvalla vuodesta 2004.

Arkisto sisältää kansallisesti merkittäviä sivustoja sekä kuraattoreiden rakentamia erikoiskokoelmia, joiden tarkoitus on tarjota katsaus jonkin tietyn aihealueen käsittelystä verkossa. Esimerkkinä erikoiskokoelmista ovat vuoden 2010 vaalit sekä vuoden 2008 finanssikriisiä käsittelevät sivustot, joista osa ei ole enää saatavilla verkossa. Arkistomme myös valittuja Twitter- ja blogikirjoituksia.

Teemme tällä hetkellä yhteistyötä kustantajien ja hallituksen kanssa, jotta voisimme luoda tarvittavat säädökset ei-painotuotteiden vapaakappaleista, minkä avulla voisimme tallentaa kopiot kaikista Ison-Britannian julkisista verkkosivustoista, joita on yhteensä noin 8–9 miljoonaa.

Suomen Kansalliskirjasto käyttää yleisöosallisuutta (crowd-sourcing) apuna tuhansien digitoitujen sivujen oikolukemisessa. Onko Isossa-Britanniassa käynnissä jotakin vastaavaa?

Crowd-sourcing on yksi Web 2.0 -aikakauden jännittävimpiä ilmiöitä. Kartoitamme vielä sen tarjoamia mahdollisuuksia, mutta olemme jo järjestä-

neet useampia epävirallisia ”hakkerimaratoneja”, joissa tekniikan asiantuntijat yrittävät yhdessä keksiä uusia ratkaisuja esimerkiksi digitaaliseen pitkäaikaissäilytykseen. Järjestimme vastikään myös kaksipäiväisen Wikipedian ”muokkausmaratonin”, joka oli kuraattoreidemme ohjaama.

Englannin kielen kehitystä käsitelleen Evolving English -näyttelymme kävijät antoivat yhteensä noin 10 000 puhettalennetta sekä näyttelytilassa olleiden äänityskoppien että näyttelyn verkkosivujen kautta. Tämä kokoelma on erittäin arvokas lähdeaineisto esimerkiksi sosiolingvistiikan opiskelijoille jo laajuutensa ja kattamiensa aksenttien monimuotoisuuden vuoksi. Kokoelma on myös hyödyllinen lisä perinteisille kenttä-äänityksille.

Miten kuvailisit tulevaisuuden kirjastoa?

Strategiamme 2020 Vision² tiivistää sen, mitä haluamme olla tulevaisuudessa: ”... johtava maailmanlaajuisen tietoverkon solmukohta, joka edistää tietoa kokoelmiamme, erityisosaamisemme ja yhteistyökumppaneidemme avulla talouden ja yhteiskunnan hyväksi sekä kulttuurielämän rikastuttamiseksi.”

Mikäli voimme toteuttaa tämän kunnianhimoisen vision, Britannian kansalliskirjasto on jatkossakin yksi maailman merkittävimmistä kirjastoista – riippumatta siitä mitä tulevaisuus tuo tullessaan! □

Haastattelijana Suvi Kingsley

Suomenkos englannista:

Kati Salo ja Emma Voutilainen

1 Information Behaviour of the Researcher of the Future – Ciber Briefing Paper, UCL. January 2008.
 Researchers of Tomorrow: A three year (BL/JISC) study tracking the research behaviour of ‘Generation Y’ doctoral students www.researchersoftomorrow.net
 ‘Collaborate to compete: Seizing the opportunity of online learning for UK higher education’ in January 2011. www.hefce.ac.uk/learning/enhance/taskforce
 2 British Library 2020: Vision www.bl.uk/2020vision. British Library Strategy 2011-15: <http://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/strategy1115/index.html>

Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar

Herrgårdarna i Finland är en betydelsefull del av vårt kulturarv med sin arkitektur, sin agrikultur och sina traditioner. Gårdarnas arkiv och boksamlingar är av central betydelse för forskningen i Finlands historia och via materialet i herrgårdsarkiven kan man studera historiska fenomen ur många olika perspektiv.

Herrgårdshistoria och herrgårdskultur har sedan länge intresserat såväl forskare som allmänhet. Gabriel Nikanders *Herrgårdar i Finland* (1928–1929), Nikanders och Eino Jutikkalas *Säterier och Storgårdar i Finland* (1939–1941) och Ragna Ahlbäcks *Gods och herresäten i Finland* (1946) har fått sentida efterföljare i bl.a. C.J. Gardbergs *Finländska herrgårdar* (1989) och Bo Lönnqvists *Herrgårdar och rusthåll i Helsingförstrakten* (2009, bearbetning av *Gamla gårdar i Helsingförstrakten. Kulturhistoriska tidsbilder* 1995). Under senare år har man också intresserat sig för bl.a. arkitektur, inredning och sedvänjor på herrgårdarna och utgivit studier kring restaureringsprojekt samt park- och trädgårdsmiljöer. Herrgårdsrelaterad forskning har publicerats bl.a. av Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS) och Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS), vilka under 2000-talet utgivit verk om t.ex. Stensböle gård i Borgå (2004), Sarvlax gård i Pernå (2010), Saaris gård i Mynämäki (2008) och Olkka-

la gård i Vichtis (2008). Brev och handlingar i herrgårdsarkiv har under senare år också utnyttjats flitigt för forskning i bl.a. politisk historia, personhistoria, kvinnohistoria och konsthistoria.

Herrgårdsarkiv finns utspridda på ett stort antal gårdar i Finland, men förvaras även i olika allmänna arkiv och bibliotek. I Riksarkivet finns arkivmaterial gällande ett tjugotal herrgårdar och större gårdar, t.ex. Åminne (Hailikko) och Alahovi (Pälkjärvi). I Åminne gårdsarkiv finns handlingar från tidigt 1400-tal till slutet av 1800-talet med anknytning till släkterna Horns och Armfelts tid på gården. I Alahovi gårdsarkiv ingår bl.a. korrespondens, kartor och handlingar rörande gårdsskötseln och godsägarna från 1600-tal till 1900-tal. Svenska litteratursällskapet i Finland äger och förvaltar flera stora gårdar, bl.a. de tidigare nämnda Sarvlax och Stensböle, och har hand om gårdarnas arkiv med handlingar gällande såväl gårdsdriften som de släkter som bott på gården.

släkt- och personarkiv med herrgårdsrelaterat material och det förekommer även att brev och andra handlingar kring en gård och dess ägare har splittrats på flera olika arkiv.

För att stimulera godsägarnas intresse för de arkiv och boksamlingar de förvaltar startades hösten 2010 ett samprojekt kallat ”Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar – Kartanoiden koelmat kukoistamaan”. I det tvåspråkiga projektet deltar Svenska litteratursällskapet i Finland, Riddarhuset, Riksarkivet, Nationalbiblioteket och Åbo Akademis bibliotek. Avsikten med projektet är dels att engagera godsägarna i vården av sina arkiv och boksamlingar, dels att samla information om dessa samlingar i en databas med tanke på forskningen. De medverkande institutionerna vill uppmuntra till inventerings- och katalogiseringsprojekt på herrgårdarna och står till tjänst med konsult hjälp, t.ex. handledning av arkivförtecknare och information om arkiv- och bokvård. Vid behov kan representanter för projektet också bistå vid bedömning av arkivens och bibliotekssamlingarnas kondition. Arkivinstitutionerna kan även ta emot herrgårdsarkiv, förteckna dem och göra dem tillgängliga för forskare.

Startskottet för projektet var en temadag för godsägare som hölls i Riddarhuset den 26 oktober 2010. Under dagen gav två herrgårdsforskare, docent Henrika Tandefelt och professor Kirsi Vainio-Korhonen, exempel på hur brev och annat källmaterial i herrgårdsarkiven kan användas för olika slag av historiska undersökningar. Henrika Tandefelt redigerade 2010 den tidigare nämnda boken om Sarvlax gård och Kirsi Vainio-Korhonen har använt bl.a. privat korrespondens från 1700-talet för sin

kvinnohistoriska forskning om Sophie Creutz. I sitt inlägg lyfte Vainio-Korhonen också fram att forskarna har ett etiskt ansvar gentemot det privata material de får ta del av för sin forskning.

Under temadagen presenterades även biblioteket på Rilax och diskuterades praktiska frågor kring bevarande av arkivmaterial och böcker. På SLS:s webbplats finns råd på svenska och finska om hur man ska ta hand om arkivmaterial och äldre boksamlingar (www.sls.fi/arkivering; www.sls.fi/arkistointi). Där kan man också se ett bildspel om vad som händer med arkivmaterial när det överförs till ett offentligt arkiv. Med tanke på godsägarna har en

broschyr med kortfattade råd om arkiv- och bokvård sammanställts. Broschyren tillhandahålls av de tidigare nämnda arkiv- och biblioteksinstitutionerna.

För att inventera vilket slag av arkivmaterial och boksamlingar som förvaras ute på gårdarna kontaktade projektgruppen våren 2011 ett större antal godsägare med en enkät. Den insamlade informationen kommer att föras in i en databas över herrgårdsrelaterat material i Finland, som är under uppbyggnad. Genom att sammanställa uppgifterna i ett riksomfattande register på översiktskatalognivå vill projektet underlätta forskarnas tillgång till källmaterial och inspirera till ny forskning i herrgårdskultur. Medlemmarna i projektgruppen svarar gärna på alla slags frågor i anknytning till projektet. □

Petra Hakala är förste arkivarie vid Historiska och litteraturhistoriska arkivet, SLS
tfn 09-618 77332, e-post petra.hakala@sls.fi

Avsikten med projektet är dels att engagera godsägarna i vården av sina arkiv och boksamlingar, dels att samla information om dessa samlingar i en databas med tanke på forskningen.

Polonica – rikas mutta unohdettu kokoelma

Slaavilaisen kirjaston Polonica-kokoelma on yksi Kansalliskirjaston monimuotoisimmista kokoelmista. Kokoelma ja sen historialliset ulottuvuudet ovat kuitenkin jääneet aikojen saatossa unhoon, vaikka Polonica tarjoaa monia tutkimusteemoja yli kahden sadan vuoden ajalta.

Polonican synty – tieteentekijöiden tueksi

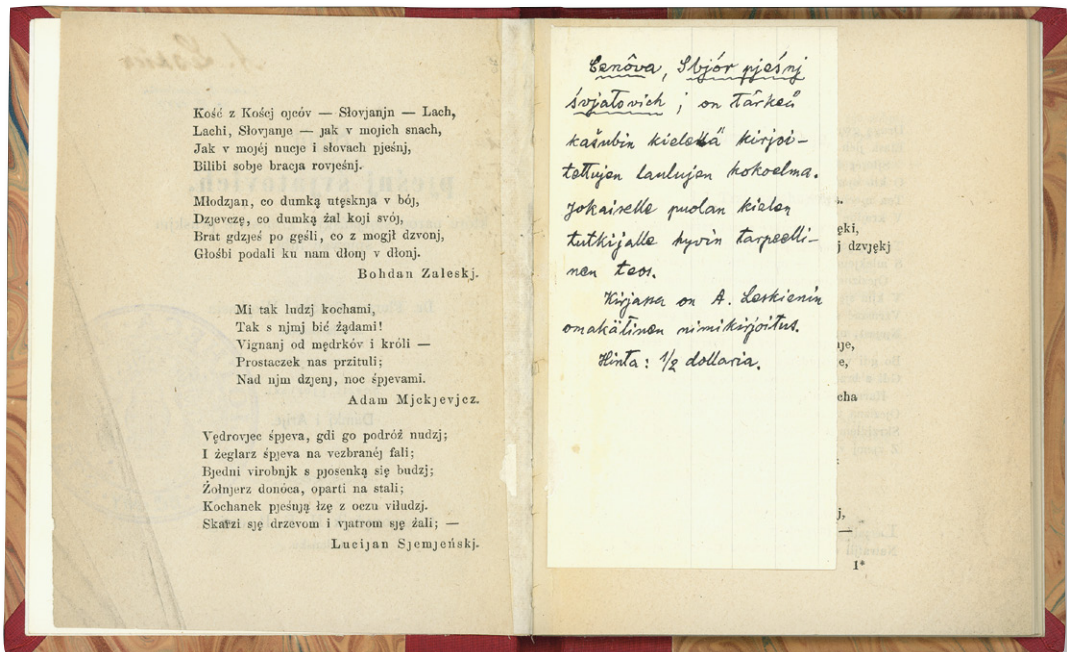
Vuosina 1828–1917 kirjastolla oli oikeus saada kokoelmiinsa kappale jokaista Venäjällä painettua julkaisua. Polonican perustana ovatkin Venäjään kuuluneesta Puolan kuningaskunnasta saadut lakisääteiset vapaakappaleet. Tarkkaa tietoa kokoelman perustamisajankohdasta ei ole, mutta lukuvuosien 1902–1905 *Rehtorin kertomusten* mukaan tällaisen osaston perustaminen Venäläiseen kirjastoon oli hyvällä alulla, kun viranomaiset Varsovassa alkoivat jälleen lähettää Venäjän keisarikunnan sensuuriasetusten mukaisesti puolankielistä kirjallisuutta Helsinkiin.

Kokoelman perustamisella oli oma määrittely tarkoituksensa, jonka kautta Polonica

liittyy tiiviisti slavistiikan oppialan kasvuun yliopistolla. Jooseppi Julius Mikkola nimitettiin vuonna 1895 Keisarillisen Aleksanterin -yliopiston slaavilaisen filologian dosentiksi ja vuonna 1900 oppiaineen ylimääräiseksi professoriksi. Tukeakseen oppialaa vielä tuolloin Helsingin yliopiston konsistorin alaisuudessa toimineen Venäläisen kirjaston tarkoituksena oli vähitellen hankkia pieni käsikirjasto, joka käsittäisi tärkeimmät kaikkia slaavilaisia kansoja ja niiden kirjallisuutta koskevat teokset.

Kokoelman perustamisen taustalla voidaan arvella myös olevan yliopistoyhteisön henkilösuhteita. Andrei Igelström toimi vuodesta 1900 virkaatekevänä Venäläisen kirjaston kirjastonhoitajana (vuodesta 1902 vakinaisena) ja

Polonica-kokoelman muodostavat kroaatin-, serbian-, sloveenin-, slovakin-, sorbin-, puolan- ja tšekinkieliset julkaisut. Monografioita kokoelmassa on noin 17 000 kappaletta – eriteltyjä sarjojen osia suunnilleen saman verran. Varhaisimmat teokset on painettu 1800-luvun alussa ja nykyään kokoelma karttuu monografia-sarjojen osineen noin 800 nimikkeellä vuodessa.

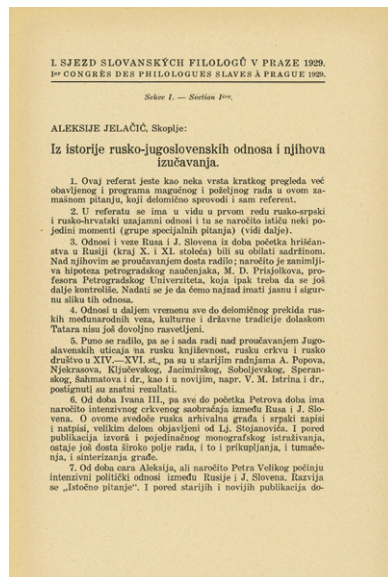

Slavisti Eino Niemisen viesti tuleville tutkijapolville: "Cenôwa: Sbjór pjeDni Dvjatovich on tärkeä kašubin kielellä kirjoitettujen laulujen kokoelma. Jokaiselle puolankielen tutkijalle hyvin tarpeellinen teos. Kirjassa on A. Leskienen omakätinen nimikirjoitus. Hinta 1/2 dollaria."

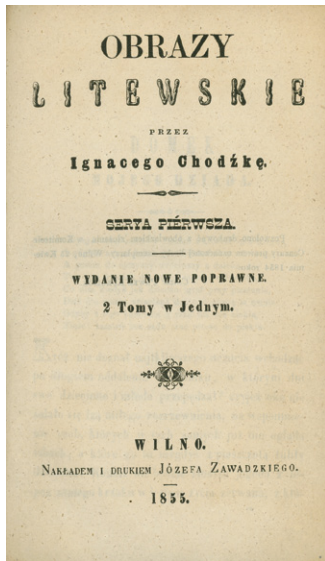
oli tutustunut Mikkolaan jo 1890-luvun alussa. Igelströmin ollessa ensimmäisten palvelusvuosien aikana usein virkavapaalla Mikkola toimi hänen sijaisenaan. Ei ole tietoa, syntyikö Polonica Vilnassa syntyneen Igelströmin vai Mikkolan aloitteesta, mutta Polonican perustaminen jäsenyty heidän kautta.

Polonian aineistot vapaakappale-oikeuden ajalta

Millaisia aineistoja Polonica pitää sisällään ja millaisia tutkimusaiheita se tarjoaa? Puolan kuningaskunnan eri osissa painettu puolankielinen kirjallisuus on mielenkiintoinen osa Polonican historiaa. Vapaakappaleoikeuden nojalla puolankielistä kirjallisuutta saatiin 1800-luvulla Pietarin ja Varsovan lisäksi etenkin Vilnasta, Kiovesta, Mahiljousta ja Piotrkówista. Näkyvässä asemassa ovat nk. Vilnan-painatukset. Vil-

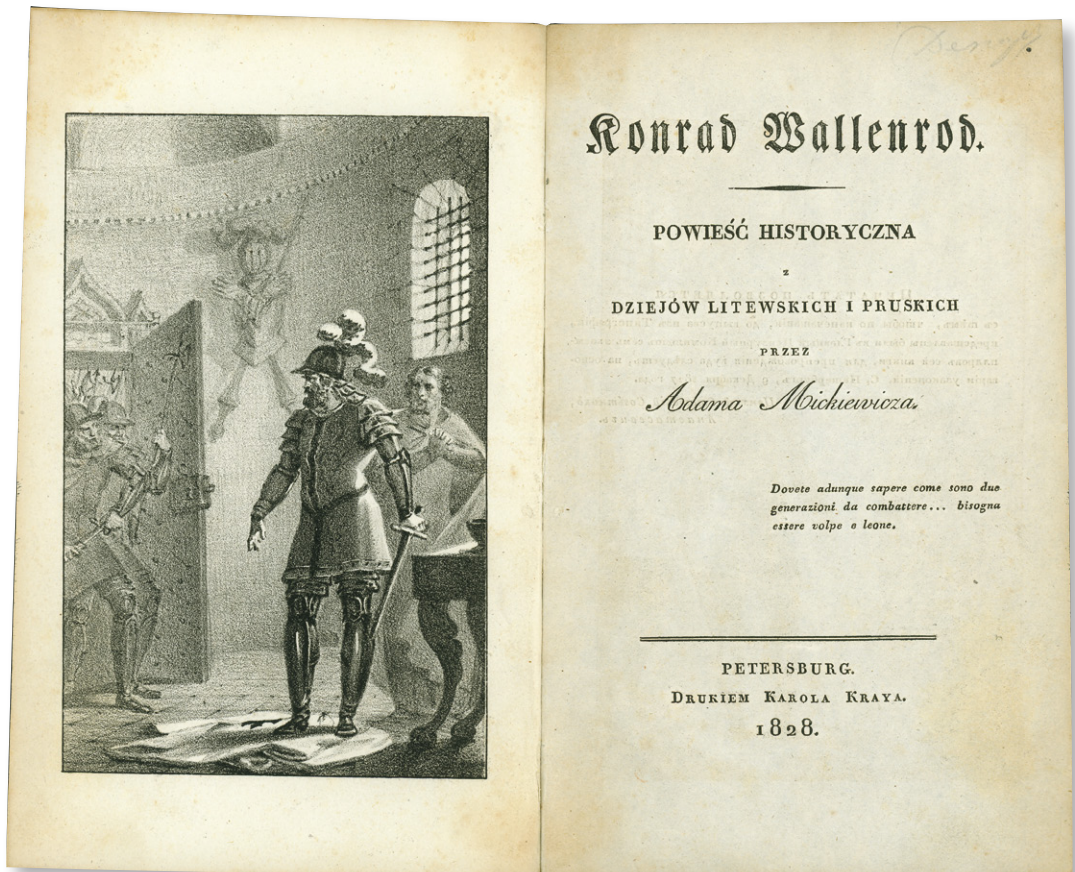
Polonica perustettiin tukemaan slavistiikan oppialaa ja tarjoamaan aineistoja länsi- ja eteläslaavilaisilla kielillä. Tässä serbokroaattikielinen ote Ukrainasta Jugoslaviaan emigroituneen, Skopjen yliopiston professorin Aleksej Jelačićin ensimmäisessä kansainvälisessä slavistikongressissa pidetystä esitelmästä vuodelta 1929.

Ignacy Chodźko
Obrazy litewskie
julkaistiin viitenä
sarjana vuosi-
na 1840-1850.
Lyhyet kuvaukset
vilnalaisten elä-
mästä ja tavoista
olivat aikakautensa
suosituinta kirjalli-
suutta.

nan yliopistolla oli jaetussa Puolassa erityi-
nen merkitys 1800-luvun alussa, joskaan tuon
ajan tieteellistä kirjallisuutta kokoelmassa ei
ole kuin muutamia. Vilnan-painatteiden kausi
ajoittuu 1830–1850-luvuille. Tuolta ajalta ko-
koelmassa on yhteensä reilut 650 nimikettä,
joista Vilnan-painatteiden osuus on noin 430
nimikettä. Vilnan-painatteen ovat pääsääntöisesti
kauno- ja hengellistä kirjallisuutta.

Valtaosa Polonicaan vapaakappaleajalta
(1828–1917) kootuista teoksista on kauno-
kirjallisuutta. 1800-luvun ja 1900-luvun alun
puolankielisen kirjallisuuden tutkimukseen
kokoelma tarjoaakin erinomaiset edellytykset.
Tuolta pitkältä ajanjaksolta kokoelmassa on ai-
kakauden keskeisten Puolan kirjalliseen kaa-

Sensuurin vuoksi Mickiewiczin oli naamioitava Konrad Wallenrod romanttiseksi historialliseksi runoelmaksi. Vuon-
na 1828 ilmestynyttä teosta on kutsuttu Puolan kapinan runolliseksi alkusäkeeksi.

noniin kuuluvien kirjailijoiden teoksia ja koot-
tujen teosten sarjoja. Edustettuina ovat niin
Puolan kansallisrunoilijan Adam Mickiewiczin,
kuin hänen seuraajiensa Alexander Fredron,
Józef Ignacy Kraszewskin, Juliusz Słowackin,
Zygmunt Krasiński ja nobelisti Henryk Sien-
kiewiczin, mutta myös kansallisen heräämisen
ajan puolalaisten naiskirjailijoiden kuten Eliza
Orzeszkowan, Maria Konopickan ja Klementy-
na z Tańskich Hoffinanowan teoksia.

1900-luvun alku oli Polonican kartunnan
kannalta vilkasta aikaa. Vapaakappaleajan kah-
den viimeisen vuosikymmenen aikana kokoel-
ma karttui yli kahdella tuhannella nimikkeellä,
jotka olivat pääsääntöisesti Varsovassa painet-
tua puolankielistä kaunokirjallisuutta. Myös
1900-luvun alun kokeellisempi puolalainen no-
velli ja runous ovat kokoelmassa edustettuna.

Puolassa painetun kirjallisuuden osuus Po-
lonicassa ennen vuotta 1918 on hallitseva. Tuol-
ta ajalta kokoelmassa on yhteensä reilut 3000
nimikettä, joista lähes 2200 on painettu Puo-
lassa. Liettuassa painettuja teoksia on reilut 600,
kun taas nykyisen Tšekin tasavallan, Ukrainan
ja Venäjän alueella painettujen teosten määrä
maittain jää noin sataan nimikkeeseen. Suo-
men itsenäisyyttä edeltävältä ajalta kokoelmas-
sa on myös joitain lahjoituksin ja ostoin saatuja
slaavilaisilla kielillä painettuja teoksia Bosnias-
ta, Britanniaasta, Kroatiaasta, Saksasta, Slovaki-
asta, Sloveniasta ja Yhdysvalloista. Kun Polonica-
kokoelman vanhaa osaa (vuoteen 1918) on
verrattu Liettuun ja Puolan Kansalliskirjastojen
kokoelmaluetteloihin, niin Polonican on huo-
mattu sisältävän arviolta 300 puolankielistä ni-
mikettä, joita ei ole toistaiseksi voitu paikantaa
näiden kansalliskirjastojen luetteloista. Tarkem-
pi vertailu näiden maiden vanhojen kirjastojen
kokoelmien ja Polonican välillä antaisi koko-
naisemman kuvan Polonican aineistojen ainut-
laatuisuudesta.

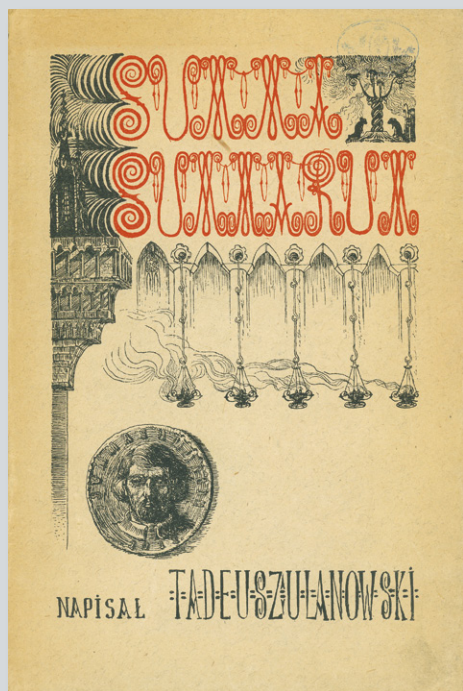
Czarna dama) Ignacy Grabowskin Czarna dama
-novellikokoelman kansi vuodelta 1909.

Anna Sokółowskan novellikokoelman Korowód
kansi vuodelta 1910.

Tšekkiläisen VítDzslav Nezvalin runokokoelman *Falešný Mariáš* ulkoasun suunnittelivat DevDtsil-ryhmän surrealistit JindDich Štyrský ja Toyen (Marie Đermínová) vuonna 1925.

Tadeusz Ulanovskin satiirista poliittista runoutta: *Summa Summarum* vuodelta 1912.

Lähemmäksi tiedettä sotienvälisenä aikana

Sotienväliseltä ajalta Polonicassa on vain noin 250–400 nimikettä vuosikymmenittäin. Syynä vähäiseen kartuntaan oli luonnollisesti vapaa-kappaleoikeuden raukeaminen, mutta myös hankinnan suuntaaminen aikaisempaa selkeämmin tieteellisen kirjallisuuden hankintaan. Sotienvälisenä aikana Prahasta muodostui kielitieteen ja slavistisen tutkimuksen keskus, jonne myös suomalaisilla slavisteilla oli yhteyksiä. Siksi ei olekaan yllättävää, että slaavilaisten maiden historia, kansanrunous, folkloristiikka ja erityisesti slavistiikan tutkimukselle keskeinen kielitiede ovat kokoelmassa parhaiten edustettuina. Tätä tieteellisempää suuntausta kuvastavat myös 1920- ja 1930-luvuilla solmitut vaihtosopimukset slavistiiseen tutkimukseen keskittyneiden Polonican kohdemaiden tieteellisten kirjastojen kanssa.

Prahan surrealistien kädenjälki näkyy muutamien kaunokirjallisten teosten kuvituksissa.

Vaikka sotienväliseltä ajalta kaunokirjallisuutta ei juuri olekaan, niin kokoelmaan on kuitenkin päätyneet esimerkkejä aikakautensa edistyksellisestä kuvankäsittelystä – Prahan surrealistien kädenjälki näkyy muutamien kaunokirjallisten teosten kuvituksissa, ennen kaikkea kansitaiteessa.

Polonican yksi kuriositeeteista on joko 1920- tai 1930-luvulla kertaalleen poislahjoitetut kirjat. Kokoelman kaunokirjallisuutta lahjoitettiin Puolalaiselle Yhdistykselle ja katoliselle seurakunnalle Helsingissä, mutta osa näistä kirjoista vastaanotettiin takaisin 1960-luvulla, joskaan ainakaan tuolloin kaikkia kirjoja ei uudelleen luettelointi kokoelmaan. Samassa yhteydessä vastaanotettiin jonkin verran aineistoja, jotka eivät aikaisemmin olleet kuuluneet yliopiston kirjaston kokoelmiin. Näitä ovat erityisesti 1910–1930-luvuil-

la julkaistut puolankieliset lasten- ja nuortenkirjat.

Mahdollisuuksia nykytutkimukselle

Toisen maailmansodan jälkeinen ajanjakso on ehkä Polonican osalta fragmentaarisin, mutta se tarjoaa tutkijoille oivia tilaisuuksia tarkastella useita erilaisia teemoja kokoelman aineistoja hyödyntäen. Näistä teemoista slaavilaisilla kielillä kirjoitettu emigranttikirjallisuus on yksi. Sodanjälkeiseltä ajalta Polonicassa on aineistoja myös Argentiinassa, Britanniassa, Israelissa ja Ranskassa painetusta puolankielisestä emigranttikirjallisuudesta ja myöhemmältä ajalta Kanadassa julkaistusta tšekkiläisestä dissidenttikirjallisuudesta. Kokoelma antaa humanististen ja yhteiskunnallisten alojen tutkijoille erinomaiset edellytykset myös sosiologisten realismien tutkimiseen useimmilla Polonican kielillä. Polonican kultakausi sijoittuukin 1970-luvun alkuun, kylmän sodan, normalisaation ja kansalaisyhteiskuntakeskustelun mielenkiintoiseen vaiheeseen.

Vaihtosopimukset ja lahjoitukset ovat kiinteä osa Polonican luonnetta ja korostavat kokoelman laajan kielialueen monimuotoisuutta. Kokoelman kannalta keskeisemmässä asemassa ovat vaihtosopimusten kautta saadut tieteelliset julkaisusarjat. Vuonna 1972 Slaavilaisella kirjastolla oli yhteensä 118 solmittua vaihtosuhdetta, joista tärkeimmät oli solmittu 1970-luvun alussa Krakovan ja Poznańin yliopistojen kirjastojen ja Puolan Kansalliskirjaston kanssa. Vaihtosuhteiden myötä puolalaisia sarjoja voitiin jälleen täydentää. Vaihtojen kautta kokoelmaan on kertynyt muun muassa jugoslaviaista oikeustiedettä 1970-luvun alusta. Toisen maail-

mansodan jälkeen erityisesti kaunokirjallisuutta saatiin usein kansandemokratioista kulttuurivaihdon ja -yhteistyön nimissä. Esimerkki tästä ovat läntisimmillä slaavikielillä, ylä- ja alasorbilla, kirjoitetut teokset, joita on saatu entisestä Itä-Saksasta. Nykyään vaihdot tapahtuvat keskitetysti Tieteellisten Seurojen Vaihtokeskuksen kautta.

Uusimman ajan osalta Polonica keskittyy vahvasti tieteelliseen kirjallisuuteen. Kokoelma on länsi- ja eteläslaavilaisten kielten ja kulttuurien osalta välttämätön kohdemaiden humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen tutkijoille Suomessa. Myös kasvava kiinnostus Balkanin-alueen tutkimiseen näkyy Polonicassa, eikä kaunokirjallisuuttakaan ole unohdettu.

Polonica-kokoelmaa on tarkoitus tuoda ai-

kaisempaa paremmin tutkijakunnan ja muun yleisön käytettäväksi luetteloimalla sen monografioita Linda ja Helka-tietokantoihin; työ alkoi syksyllä 2010. Lisäksi yleisöllä on mahdollisuus tutustua kokoelman

monimuotoisuuteen kesästä 2011 alkaen, kun Slaavilaisessa kirjastossa avautuu näyttely Polonicasta ja sen sisältämästä slaavilaisten kielten rikkaudesta. □

Jussi-Pekka Hakkarainen on yleisen historian jatko-opiskelija (TY) ja työskentelee määräaikaisena kirjastosihteerinä Kansalliskirjaston Slaavilaisessa kirjastossa.

Polonican aineistoja voi etsiä ja tilata Helka-tietokannasta Polonican sijaintitunnuksen (H2 Pol. -) mukaan.

ASIAKASHAASTATTELUSSA

Sari Kivistö

Akatemiatutkija ja Helsingin yliopiston tutkijakollegiumin varajohtaja

Kuinka tärkeä Kansalliskirjasto on sinulle?

Olen kuulemma top 10 lainaajan joukossa – minua on jopa useaan otteeseen luultu kirjastovirkailijaksi, kun olen touhuillut hyllyjen välissä! Tutkimuskohteeni ovat hyvin heterogeenisiä, antiikin-aikaisista aiheista skandaaleihin ja satiiriin, ja voin sanoa, että mikä tahansa aihe on ollut käsillä, olen aina saanut hyvää palvelua. Jos en ole täällä tutkimuksen merkeissä niin minut löytää kahvilasta, joka on minulle kuin kirjaston sydän.

Ovatko kirjastot yhä tärkeitä tutkijalle?

Kirjastojen roolihan on aina vaihtunut ja muuttunut ajan mukaan. 1600-luvulla kirjastot olivat kuriositeettikabinetteja, joista löytyi kirjojen lisäksi luuran-

koja, noitarumpuja, patsaita ja veistoksia. 1700-luvulla tämä taas muuttui ja tietoa alettiin järjestää ja kerätä systemaattisesti.

Kirjastot tulevat jatkossakin muuttumaan, esimerkiksi digitoitujen aineistojen myötä. Niiden perinteinen rooli tulee myös säilymään siinä rinnalla, sillä onhan paljon aineistoja, jotka ovat yhä neitseellisessä tilassaan ja luetteloimatta tietokantoihin – tuskin ne päätyvät ensimmäisenä digitaalisiin arkistoihin!

Sitä paitsi suomalaiset rakastavat kirjastoja, ne ovat täynnä elämää. Kansalliskirjastoonkin päästetään turistit sisään kameroineen ja täällä on kaikille avoimia näyttelyjä ja tapahtumia. Samanlaista ilmiötä ei löydy kaikkialta. Käyn paljon Berliinissä yliopistollisella kirjastolla ja siellä ei noin vain vierailla, siitä pitävät huolen kirjaston ”portinvartijat”!

Mikä on lempikokoelmasi?

Niitä on monia. Latinankieliset väitöskirjat. Digi-
toidut sanomalehtiarkistot, joita selaamalla voi antaa
mielikuvituksen lentää. Mikrokorttikokoelmat, jotka
kohta varmasti syrjäytetään, ovat ihania. Vanhat suo-
malaiset kirjallisuuslehdet Pohjoisessa lukusalissa.
Kupolialin uutuushyllyn katson aina!

Entä kiehtovin löytösi?

Tämänhetkinen tutkimukseni oppineiden paheista
1600- ja 1700-luvun vaihteessa vie minua paljon Ber-
liiniin, sillä aihe siitä millainen oli hyvä oppinut – pö-
lyttynyt kirjanoppinut vai yhteiskunnalliseen keskuste-
luun osallistuva herrasmies – oli hyvin pop Saksassa.
Yllätyksekseni olen huomannut, että Kansalliskirjas-
tosta löytyy nimenomaista aihetta käsitteleviä väitös-
kirjoja, joita Berliinissä ei ole, sillä ne tuhoutuivat so-
danaikaisissa pommituksissa.

Pelkäätkö kirjan puolesta?

En. Kirjoja voi olla eri muodoissa ja uusissa inno-
vaatioissa on paljon hyvää. On upeaa, että minun ei
tarvitse lähteä Ruotsiin tai Saksaan päästäkseni lu-

kemaan jotakin, vaan enemmän ja enemmän voin
löytää tarvitsemani materiaalin netin kautta. Toivon
tietenkin, että vanhoja kirjoja ei jätetä heitteille vain
siksi, että ne on saatu digitoitua, vaan että ne pide-
tään käytössä ja hyvässä kunnossa.

Mitä suosittelisit kesälukemiseksi?

Mitä aiot itse lukea?

Luen työkseni kevyttä ja hauskaa satiiria, joten laituri-
nokassa aion lukea jotakin jyrkää, vakavaa ja pai-
navaa! Kesällä on aikaa miettiä, joten suosittelen kai-
kille klassikoihin paneutumista.

Luetko sarjakuvia?

Sarjakuvat eivät ole latinankielisiä, joten en niitä pa-
hemmin ehdi lukemaan! Asterixissahan on jonkin ver-
ran latinankielisiä ilmaisuja ja nuorempana ne tulikin
kahlattua läpi moneen kymmeneen kertaan. Kaukaan
sivukirjastossa Lappeenrannassa lapset eivät saaneet
lainata aikuisten kirjoja, joten samojen tarinoiden
toistuva lueskelu ja tulkitseminen varmaankin koulut-
tivat minut hyvin tutkijan uralleni. □

Haastattelijana Suvi Kingsley.

SINIKKA SIPILÄ IFLA:N PUHEENJOHTAJAKSI

Suomen kirjastoseuran toiminnanjohtaja, FM Sinikka Sipilä on valittu maailmanlaajuisen kirjastoalan järjestön, IFLA:n johtoon. Hän toimii järjestön varapuheenjohtajana vuosina 2011–2013 ja varsinaisena puheenjohtajana vuosina 2013–2015.

IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) on maailmanlaajuinen kirjasto-
alan toimija, joka kokoaa yhteen alan ammattilaiset ja asiantuntijat ympäri maailmaa. Järjestö toimii jatkuvasti työ-
ryhmiensä kautta edistäen muun muassa kirjastojen toimintakulttuuria, resursseja, lainsäädäntöä ja koulutusta.

Sinikka Sipilä haluaa oman puheenjohtajakautensa aikana nostaa esiin kirjastojen merkityksen tasa-arvoisen
ja innovatiivisen yhteiskunnan ytimessä. Kirjastot voivat olla mukana kehittämässä kansalaisyhteiskuntaa, hyvin-
vointia ja ekologista kestävyyttä vain jos kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus käyttää niitä.

”Tiedon vapaa saatavuus ja ilmaisun vapaus ovat kestävän yhteiskunnan perusta”, korostaa Sipilä. ”Tämä ei
suinkaan ole itsestäänselvyys ympäri maailmaa, ja jopa meillä Suomessa tiedon yhtäläinen saatavuus on uhattu-
na. Digitaalisten aineistojen saanti kirjastojen kokoelmiin ei ole itsestään selvää. Juuri nyt tähän tulee kiinnittää
erityistä huomiota ja taata kansainvälisin sopimuksin kirjastojen oikeudet aineistoihin myös bittien aikakaudella.”

Sinikka Sipilä on toiminut Suomen kirjastoseuran toiminnanjohtajana vuodesta 1997, IFLA:n kirjastoseuro-
jen jaoston puheenjohtajana vuosina 2007–2009 ja IFLA:n hallituksen jäsenenä vuosina 2007–2011.

IFLA:n maailmanlaajuinen konferenssi pidetään Suomessa elokuussa 11.–16.8. 2012. Tällöin maamme
kokoontuu 3000 ammattilaisen joukko pohtimaan alan ajankohtaisia kysymyksiä.

Kansalliskirjasto on ansainnut arviointinsa

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm kirjoittaa henkilökohtaisen näkemyksensä kansainvälisen arviointiryhmän ehdotuksista. Hän vie meidät ”kulissien taakse” ja tuo esiin uusiakin asioita ehdotusten takaa.

Arviointiryhmän jäsenet: Kansainvälisen paneelin puheenjohtajana toimi Hollannin kansalliskirjaston entinen johtaja, tri Wim van Drimmen ja jäsenenä Ruotsin kuninkaallisen kirjaston johtaja, tri Gunnar Sahlin ja Biokeskus Suomi-verkoston johtaja, professori Eero Vuorio. Sihteerinä toimi osastonjohtaja Anne Lehto.

Ohjausryhmä: Ohjausryhmän puheenjohtajana oli johtaja Leena Vestala (OKM) ja jäsenenä vararehtori Ulla-Maija Forsberg (HY), ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm (KK) varajohtaja Eeva-Liisa Lehtonen (Aalto/kirjastoverkko) ja kulttuuriasianneuvos Hannu Sulin (OKM).

Sihteeristö: Sihteeristön muodostivat ylitarkastaja Anne Luoto-Halvari, hallintopäällikkö Tiina Äärilä ja johtaja Dorrit Gustafsson.

Taustatietoa Kansalliskirjastosta tuotettiin vajaa 500 sivua.

Ihmisiä haastateltiin 57.

Raportti saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/national_library.html?lang=fi&extra_locale=en

Kansalliskirjaston kansainvälistä arviointia valmisteltiin suurten odotusten ja kunnioituksenkin vallassa lähes pari vuotta. Viimeinen vuosi oli sihteeristölle kiireistä ja hektistä aikaa. Se tuotti arviointiryhmälle kunnioitettavat 500 sivua englanninkielistä tekstiä. Sitä edelsi kirjaston itsearviointi, johon jokainen kansalliskirjastolainen osallistui.

Kenties juuri vaativuutensa vuoksi kansainvälinen arviointi ei ole yleinen tapa muissa kansalliskirjastoissa, ja vain suurimmat niistä ovat sellaisen toteuttaneet. On selvä, että tämä arviointi tulee esimerkillään stimuloidaan monia kirjastoja ja ensimmäinen esitelly tapahtuu syksyllä Euroopan kansalliskirjastojen johtajien CENL-kokouksessa.

Tärkein tulos on varmaankin ollut Kansalliskirjaston parempi itsetuntemus, sillä jo itse arviointiprosessi oli tavattoman arvokas. Se kertoi, että Kansalliskirjasto haluaa itsestään puolueettoman kuvan. Kirjasto teki ministeriölle itse aloitteen arvioinnista. Pelkkä ulkoi-

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm.

nen kiinnostus asioistamme tuntuu myönteiseltä ja hivelee mieltä.

Mitä arvioinnista jäi lopulta jäljelle? Odotukset olivat suuret, kenties liiankin suuret. Yritimme ennen arviointia vakuuttua siitä, että arviointiryhmä ei tule ratkaisemaan kaikkia mahdollisia ongelmiamme eikä se ole kansainvälinen oikeusistuin, joka kertoisi oikeat ratkaisut menneisyydessä, nyt tai tulevaisuudessa.

Parhaankin arviointiryhmän tuotokset ovat ammatillisia reflektioita ja suosituksia. Ratkaisut on tehtävä itse. Arviointiryhmä ei ole niistä vastuussa.

Kuten totesin, jo prosessi sinällään oli laadukas saavutus. Arviointiryhmän työn valmistelu, ryhmän vierailut, kolmipäiväinen haastatteluperiodi ja loppuraportin valmistuminen leimasivat koko työvuotta. Koko kirjasto pidi henkeään ja tunsu tekevänsä jotakin arvokasta ja odotti myönteistä palautetta monivuotisesta työstä, myös yhteistyöstä kirjastoverkon kanssa.

Pidänkin arviointiryhmän esityksiä analyyttisinä ja toimintaamme tukevinä.

Arviointiryhmän tulokset olivat myös hyvällä tavalla ennakoitavissa. Saimme hyvissä ajoin tiedon siitä, että arviointiryhmä ei tule ehdottamaan Kansalliskirjaston eriyttämistä Helsingin yliopistosta. Monet pitivät tätä avainkysymyksenä, me Kansalliskirjastossa emme niinkään. Kuten tiedämme, Yhdessä enemmän -virastokentän raportti meni tässä asiassa pidemmälle.

Totean rehellisesti, että on vain hyväksi, että meillä on kaksi ”kilpailevaa” esitystä. Meidän on käytettävä niistä molemmista parhaat palat. Erään historiallisen ajattelijan mukaan meidän on otettava historiasta hehku, ei tuhkaa.

En tosin hyväksy sitä, että arviointiryhmän esityksiä käytetään Kansalliskirjastoa vastaan tai että se merkitsee status quo’ta ja Kansalliskirjaston roolin jäädyttämistä nykyiselleen. Mikäli Helsingin yliopisto tai opetus- ja kulttuuri-

ministeriön uusi virastomuodostelma kantaa vastuun Kansalliskirjastosta, merkitsee se myös huomattavia investointeja kirjaston toimintaan. Kummassakin esityksessä puhumme suurista tulevaisuuden omistajan vastuista. En ole aivan varma, onko ehdotuksia maltettu lukea näin pitkälle.

Pysyvä rahoitus tarpeen

Arviointiryhmän huomautus paineesta ja stressistä, jotka liittyvät projektinomaiseen työskentelyyn, on totta. Mielestäni tämä palautuu rahoitukseemme ja sen pilkkoutumiseen. Olin ilahtunut, kun opetus- ja kulttuuriministeriön Leena Vestala otti tästä vastuuta arvioinnin luovutustilaisuudessa. Kansalliskirjaston pysyvät toiminnot, kuten digitointi, edellyttävät pysyvää ja merkittävää rahoitusta. Olemme usein kestokyvyn rajoilla joutaessamme erilaisten rahoitusmallien ja väli vuosien ristipaineessa. Henkilökunnan stressi syntyy tästä: jatkuuko minun työ sopimukseni, tuleeko rahaa edelleen digitointiin ja digitaaliseen kirjastoon?

Kansainvälisen tason yksikköme Mikkelin on edelleen ilman pysyvää rahoitusta. Toivon, että nämä viestit luetaan myös tarkoin esityksestä.

Varastokirjaston liittäminen Kansalliskirjastoon ei sekään saa tulla kynnyskysymykseksi. On ajateltava kansalaisten palveluja ja kirjastoverkon toimivuutta. Näen itse tässä mahdollisuuksia myös uusien palveluitten tuottamiseen. Varastokirjastoamme arvostetaan maailmalla suuresti ja kyseistä mallia kyseltiin minulta juuri äskettäin.

Kaksi esitystä rinnan tukemaan Kansalliskirjaston toimintaa

Yhdessä enemmän -virastotyöryhmän esitykset lähtevät opetus- ja kulttuuriministeriön si-

säisestä integroinnista ja virastokentän vastaavasta tiivistämisestä. Jokainen voinee rehellisesti myöntää, että virastokenttä on ollut hajanainen ja jossakin määrin kärsinyt yhteistyön puutteestakin. Kirjastojen, arkistojen ja museoiden yhteinen hanke, Kansallinen digitaalinen kirjasto, asettaa vaativuudessaan meidät kaikki uuden tilanteen eteen. Virastotyöryhmä sisällytti esityksiinsä myös ehdotuksen Kansalliskirjaston irrottamisesta Helsingin yliopistosta ja kaikkien muistiorganisaatioiden ohjauksen integrointia.

Olen siis myönteinen näille esityksille enkä näe suurta ristiriitaa Kansalliskirjaston arvioinnin kanssa. Minusta näitä voi lukea rinnan ja ottaa parhaimmat esitykset ja kilpailuttaa niitä keskenään. Kansainvälinen arviointi ei ollut niin definitiivinen, että sen esitykset voisivat sulkea pois tiettyjä asioita. Tunnen arvioijat enkä saanut missään vaiheessa sellaista kuvaa. Tietystä mielessä virastoryhmän lausunnot ovat mielestäni myös ”definitiivisemmät”, so. jos arviointiryhmällä olisi ollut ne käytössään, voisi ajatella, että se olisi arvioinut esimerkiksi Kansalliskirjaston asemaa perusteellisemmin ja esittänyt useampia vaihtoehtoja. Tämä on vain omaa yksityisajattelua.

Kansalliskirjaston johtokunta suhtautui avarakatseisesti kumpaankin esitykseen ja jätti kummatkin tiet auki. Kun tavoitteena on vain ja ainoastaan Kansalliskirjaston toiminnan etu, voimme varautua kumpaankin vaihtoehtoon ja edellyttää niiden tuovan toimintaamme todellista uutta tukea ja dynamiikkaa.

Vain yksi asia on varma: Kansalliskirjaston vastuut ja tulokset ovat niin korkeata kansainvälistä tasoa, että ne on nyt myös todettu arvioinnissa ja meillä on hyviä esityksiä yli tarpeen. Se luo hyviä ajatuksia: jotakin on todella tapahtumassa. □

Artikkelissa viitattiin seuraaviin julkaisuihin

- International Evaluation of the National Library of Finland. Report of the evaluation panel. Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland 2011:14
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/national_library.html?lang=fi&extra_locale=en
- Yhdessä enemmän. Selvitys opetus- ja kulttuuriministeriön konserniohjauksesta ja -rakenteesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä-muistioita ja selvityksiä 2011:6
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/virasto-selvitys.html?lang=fi&extra_locale=fi

KANSALLISKIRJASTOA KOSKEVAT SUOSITUKSET

1. Kansalliskirjaston merkittävät saavutukset ja tulevat haasteet edellyttävät jatkossa toimenpiteitä ohjauksessa ja rahoituksessa
2. Kansalliskirjaston autonomiaa on lisättävä yliopiston sisällä: ulkopuolinen johtokunnan puheenjohtaja; taloudellisen läpinäkyvyyden lisääminen yliopiston ja kirjaston välillä; valtakunnallisten tavoitteiden ja rahoituksen ministeriöneuvottelut ilman yliopistoa; yliopiston kanssa tehtävässä tavoitesopimuksessa näkyviin myös yliopiston palvelut; johtotason yhteistyön lisääminen Kansalliskirjaston ja Helsingin yliopiston kirjaston välillä
3. Jatkuva vuoropuhelun ja yhteistyön kehittäminen sidosryhmien kanssa
4. Pysyvemmän rahoituksen järjestäminen digitoinnille; kansallisen digitaalisen kirjaston sisällyttäminen hallitusohjelmaan ja rahoituksen varmistaminen; hallitustason sitoutuminen pitkäaikaissäilytyksen rahoitukseen
5. Varastokirjaston liittäminen Kansalliskirjastoon
6. Kehittämishankkeiden riittävä resursointi ja tasapainotus perustehtävien suhteen
7. Fyysisten tilojen ja välineiden uudistaminen
8. Kirjaston ystävien yhdistyksen perustaminen

Rymyä, raikua, ärräpäitä -näyttelyn yhteydessä järjestettiin kolme yleisötilaisuutta, jossa keskusteltiin suomalaisesta sarjakuvasta. 23.3. aiheena oli "Joka päivä pilalla – sanomalehtisarjakuva tekijöidensä selittämänä". Keskustelijoina olivat sarjakuvataiteilija Timo Kokkila (kuvassa vasemmalla), Nanna-sarjakuvan tekijä Tuuli Hypén ja Fingerporin pääarkkitehti Pertti Jarla. Paneelikeskustelun puheenjohtajana oli toimittaja Vesa Kataisto (oikealla).

Rymyä, raikua ärräpäitä on houkutellut lukuisia koululaisryhmiä tutustumaan näyttelyyn. 28.4. saatiin vieraiksi Kuhmon yhteislukiolaisia opinto-ohjaaja Maija Kososen kanssa. Ryhmä tutustui ensin näyttelyyn, jonka jälkeen seurasi esittelykierto Kansalliskirjaston toimintaan.

KUPOLISALISSA

10.2.–15.10.

Rymy, raikua, ärräpäitä.

Vuosisata suomalaista sarjakuvaa

Yhteistyössä Suomen sarjakuvaseura ry:n, Sarjakuvantekijät ry:n ja Sarjakuvan tiedotuskeskus ry:n kanssa.

Näyttelyn suunnittelu:

Juhlavuoden asiantuntijaryhmä Ville Hänninen, Solja Järvenpää, Vesa Kataisto, Heikki Kaukoranta, Laura Lyhykäinen, Kalervo Pulkkinen, Otto Sinisalo, Juhani Tolvanen, Jyrki Vainio.

Näyttely liittyy suomalaisen sarjakuvan 100-vuotisjuhlavuoteen, jonka suojelijana on tasavallan presidentti Tarja Halonen.

Opasvaraukset: puh. (09) 191 22671,
sisko.vuorikari@helsinki.fi

Kahvilan näyttelytila.

KAHVILASSA JA AGRICOLA-HUONEESSA

15.5. – 10.9.

Lentävä matto.

Kulttuurien kohtaamisia suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa.

Yhteistyössä Suomen Nuorisokirjailijat ry:n kanssa.

Näyttelyn suunnittelu:

Suomen Nuorisokirjailijat ry:n työryhmä Taina Haahti, Hannu Hirvonen, Marjut Hjelt, Kirsti Kuronen, Tuija Lehtinen, Ismo Loivamaa, Raili Mikkonen ja Terhi Rannela.

ROTUNDASSA

9.6. – 1.9.

Nainen punaisessa maalaustakissa.

Kuvia taiteilija ja matkailun edistäjä Esther Hjelt-Cajanuksen (1879–1959) elämästä mm. kirjeiden, akvarellien, muistiinpanojen ja kirjojen valossa.

Näyttelyn suunnittelu: tutkija Marjut Hjelt

Näyttelyt avoimena kirjaston aukioloaikoina. Vapaa pääsy.

KIERTONÄYTTELYT

Kotimaana musiikki.

Fredrik Pacius 200 vuotta.

Tekstit: suomi ja ruotsi.

Suomi kautta aikojen.

Merkkivuosi 1809 -kiertonäyttely.
Suomalaisten tarina kuvin ja sanoin.
Tekstit: suomi ja ruotsi.

Suomea rajan takana 1918–1944.

*Suomenkielistä neuvostokirjallisuutta
Kansalliskirjaston kokoelmista.*
Tekstit: suomi ja venäjä.
Lisätietoa:
www.kansalliskirjasto.fi/kulttuuritoiminta

Rymyä, raikua, ärräpäitä.

Vuosisata suomalaista sarjakuvaa.
Tekstit: suomi, ruotsi, englantia.
Tilaukset: Juhlavuoden pääsihteeri Laura Lyhy-
käinen. laura.lyhykainen@sarjakuvaseura.fi

VERKKONÄYTTELYT**Nuolenpäistä aakkosiin.****Ammi ja Toivo.**

Multimediateos Alma ja Toivo Kuulan elämästä

Kiehtova kirja.

Kirjahistoriallinen verkkoteos.

www.kansalliskirjasto.fi/kulttuuritoiminta

**TAITEIDEN YÖ
KANSALLISKIRJASTOSSA**

Perjantaina 26.8. klo 18–22
Kupolialissa ja Rotundassa

Yö kuplii – sarjakuva valossa ja varjossa

Rymyä, raikua, ärräpäitä –näyttelyn esittely-
kierroksia

Paneelikeskustelu,
puheenjohtajana Juhani Tolvanen
Sarjakuvataiteilijoiden haastatteluja
Katriinamies improvisaatio-orkesteri
Juontajana Vesa Kataisto

Järjestetään yhteistyössä Sarjakuvan tiedotus-
keskus ry:n, Suomen sarjakuvaseura ry:n,
Sarjakuvantekijät ry:n sekä Uudenmaan
Taidetoimikunnan kanssa.

Kansalliskirjastossa puhutaan Taiteiden Yönä
suomalaisesta sarjakuvasta, sen 100-vuotisjuhla-
vuoden kunniaksi. Haastateltavina on kotimai-
sen sarjakuvan kärkinimiä, paneelikeskustelus-
sa pureudutaan alan polttavimpiin kysymyksiin,
ja näyttelyopastuksissa satavuotiasta sarjakuvaa
tuodaan asiantuntijoiden kertomana kävijöille
tutuksi. Musiikista vastaa improvisaatio-orkes-
teri Katriinamies.

Klo 19–22 kirjaston sisäpihalla

Laulava kansa!

Yhteislaulua Ajopuut-yhtyeen säestyksellä
Juontajana Esko Rahikainen

Lisätietoja näyttelyistä ja tapahtumista:
Kulttuurikoordinaattori Inkeri Pitkäranta,
puh. (09) 191 22738,
inkeri.pitkaranta@helsinki.fi

Kulttuurisihteeri Sisko Vuorikari,
puh. (09) 191 22671,
sisko.vuorikari@helsinki.fi

Kulttuurikalenteri kevät-kesä 2011:

[www.kansalliskirjasto.fi/verkkokirjat/kulttuuri-
kalenteri/](http://www.kansalliskirjasto.fi/verkkokirjat/kulttuuri-
kalenteri/)

Kirjastonhoitaja Eeva-Liisa Leppänen esittelee kirjaston pienpainatteita vararehtori Ulla-Maija Forsbergille.

Digitoituja aarteita ja Topeliuksen käsikirjoituksia – vararehtorit tutustumassa Kansalliskirjastoon

Kolme Helsingin yliopiston vararehtoreista tutustui maaliskuussa Kansalliskirjaston tutkijapalveluihin ja kokoelmiin. Rehtoreista Ulla-Maija Forsberg vastaa yliopiston kirjastoasioista, Johanna Björkroth tutkimuksesta ja Kimmo Kontula yliopiston yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta.

Ulla-Maija Forsbergin kanssa keskusteltiin erityisesti digitaalisen kirjaston laajasta kehittämishankkeesta, minkä yhtenä tavoitteena on saattaa Kansalliskirjaston lukuisat aineistot yhtenäisen haun piiriin. Samoin keskusteltiin uuden tiedeaineiston hankinnasta. Viime vuosien aikana Kansalliskirjasto on hionut aktiivisesti hankintaohjelmaansa yhdessä Helsingin yliopiston kirjaston ja keskustakampuksen tutkijoiden kanssa. Kirjasto onkin saavuttanut selkeän hankintaprofilin ja tehokkaan käytön niukahkollekin hankintarahalle.

Kansalliskirjaston digitointiohjelma antaa hyvän kuvan siitä, millaisia aineistorikkauksia voitaisiin rahoituksen riittäessä saattaa verkkoon. Uudet digitoidut aineistot – erityisesti aikakauslehdet – herättivät vararehtoreissa innostusta, mutta myös hämmästyä siitä, että tällainen aarrevaranto on käytettävissä tekijänoikeussyistä vain kuudessa kirjastossa Suomessa.

Tutkimuksen lähdeaineistona kokoelmat ovat ehtymätön runsaudensarvi. Kirjastonhoitaja Eeva-Liisa Leppänen esitteli kotimaista pienpainatekokoelmaa arjen tutkimuksen lähteenä. Tutkimusaineistoa on eduskuntavaaleista, suomalaisesta designista ja olympia-aatteesta aina lääkefirmojen mainoslehtiin. Viimeksi mainittuja onkin käytetty mm. eh-

käisyvalistuksen tutkimuksessa.

Uudet digitoidut aineistot herättivät hämmästyä siitä, että tällainen aarrevaranto on käytettävissä tekijänoikeussyistä vain kuudessa kirjastossa Suomessa.

käisyvalistuksen tutkimuksessa.

Vararehtoreille esiteltiin myös jotakin ”harvinaista ja arvokasta”. Esittelykohteiksi valikoituivat keskiaikaiset pergamenttfragmentit, Topeliuksen käsikirjoitukset, A. E. Nordenskiöldin karttakokoelma sekä Constantinus Africanuksen Theorica Pantegni -käsikirjoitus, joka periytyy 1100-luvulta ja on ensimmäinen latinankielinen lääketieteen yleisesitys.

Kansalliskirjaston kummi, professori Matti Klinge osallistui Björkrothin ja Kontulan vierailuun. Hän kertoi vieraille Kansalliskirjaston koottujen teosten kokonaisuudesta ja esitteli myös kirjaston vanhan humanistisen kokoelman luettelon – Repertorion – merkitystä sivistys- ja oppihistoriallisena lähteenä.

VUODEN 2010
KAUNEIN KIRJA VALITTIIN
KANSALLISKIRJASTOSSA
10.3.2011

KUVAT: KARI TIMONEN

Vuoden kauneimmaksi kirjaksi 2010 valittiin Helena Soiri-Snellmanin teos Atrium – Erik Bryggman ja Turun arkkitehtuuri. Kirjan graafisesta suunnittelusta vastasi Dog Designin työryhmä.

A5 W1

Itella Green

KUVAT: KARI TIMONEN

Välähdyksiä Kansalliskirjaston pihajuhlista 10.6.2011. Juhlissa kisattiin perinteisesti parhaasta päähineestä.

HELSINGIN YLIOPISTO

ISSN 1459-3467

www.kansalliskirjasto.fi